

SAMBAND

No. 65. September 1913.

“Samband” udkommer hver maaned, er tilegnet bygdelaagbevægelsen og vil søge at fremme bygdelaagernes formaal og vinke for deres fremgang og trivsel. En flerhed at dem har enten tilsagt det sin støtte eller anbefaler det til sine medlemmer. Abonnementspris, \$1.00 aaret; enkelte hefter 10 cents hvert.

Udgives af SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:

A. A. Veblen.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

Landsmænd.

Lat det herved være mig tilladt at henlede læsernes opmærksomhed paa vor forretning i hvilke vi nu har været i snart 17 aar.

Det er ikke vor mening ved dette at komme med nogen skryt af, at vi gjør det saa meget bedre end andre. Vi kun udtaler det ønske, at man sammenligner vore tilbud med andre, som synes indbydende.

Skal man gaa til saa stort beløb som at købe et piano eller et orgel, for sit hjem, saa vilde det jo være i sin fuldeste orden at bruge forsigtighed og gjøre sammenligninger og hvor man saa kunde gjøre det bedst, der er det naturligvis stedet at købe.

Vor væsentlige forretning foregaar ved korrespondance, og mange landsmænd betror os bestillinger fra langt bortliggende steder.

Vi har udsendt instrumenter til Texas i syd, California og Washington i vest, og helt til staten Maine i øst, og Kanada i nord. Vi har endog sendt instrumenter til missionsstationer i China og Madagaskar som ogsaa til kirker i Norge.

Alt dette er nu godtgjort ved en navnlister, som vi netop i disse dage faar fra trykken.

Der er 334 pianofabriker i dette land, man har saaledes mange at vælge fra af baade udmerkede som af simple slags.

Det samme kan siges om orgler.

Ingen ønsker vi heller at gjøre forretning med end vore egne landsmænd, da de fremfor andre nationer er at stole paa. Efter at have været i forretning i mange aar, saa har vi havt rig anledning til at gjøre sammenligninger.

Skulde nogen, som læser dette, have i tanke at købe et piano eller et orgel, saa vær saa venlig at skrive til os, nævn isaafald hvad som ønskes og vi skal give saa god oplysning som mulig.

Besøger en saadan os under anstundende statsudstilling, saa kan vi maaske blive lidt behjælpelig med oplysninger om byen om saa skulde ønskes.

CARL RAUGLAND,

NORTHWESTERN MUSIC HOUSE

520 2nd Ave. So.

Minneapolis, Minn.

Samband

is a monthly magazine devoted to old country folk-lore, tradition, and history, and historical and biographical sketches from the Norwegian settlements in America. It is especially dedicated to the bygdelag movement among Americans of Norwegian origin or descent, and seeks to further the growth of the bygdelag societies and the attainment of their aims and objects.

Subscription price, \$1.00 a year.

Single copies, 10 cents.

Published at 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn., by the Samband Publishing Association.

Manager and editor:

A. A. Veblen.

Indhold af No. 65, September, 1913.

	Side.
Houston County, Minnesota. III. O. K. Dahle	537
Indtryk af befolkningen i Saltsjødalen. B. L. Wick..	543
Bluemounds settlementet. A. L. Lien	550
Optegnelser ved S. G. Bertilrud	555
H. H. Rambergs vandringer og oplevelser. S. H. Ramberg	561
Til min hjembygd. K. K. Rudie	565
Til K. K. Rudie. John Lie	567
Biografiske og ungdomserindringer m. m. VI. G. Gregerson	568
Han Jørn Hilmé. Torgeir Magistad.	580
Bygdelagene og mindegaven m. m. Dr. C. L. Opsal	582
Smithsonian Institution træder i skranken for Vinlandsreisernes egthed. Juul Dieserud	584
Knausén paa musfangst. John P. Ivers	587
Lykønskingsord til et brudepar. Peregrinus	591
N. N. Qvale.	592
Gauke Sidsel. O. L. K.	592

Rabat.

Gamle abonnenter paa Samband, som har betalt eller betaler sin egen fulde kontingent af \$1.00 aaret, i forskud, til Januar 1914 eller senere vil bli tilstaaet 25 procent rabat paa kontingent for nye hel-aars abonnenter som de sikrer inden udgangen af indeværende aar.

Send os altsaa 75 cents for hver ny aarsabonnement du faar og behold de andre 25 cents for dit bryderi. Men det er du som skal ha rabaten, ikke de abonnenter du tinger. At gi dem rabaten er igrunder uret mod dem som betaler den regelmæssige pris.

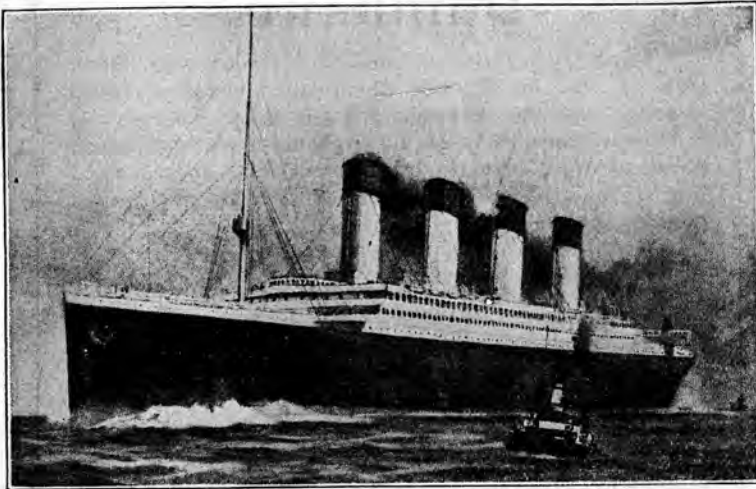
Prøvehefter kan enhver faa frit paa forlangende.

Send money order eller draft til Samband eller til

A. A. Veblen,

322 Cedar Ave.

Minneapolis, Minn.

The White Star Line

indbefatter

Verdens største, fineste og mest moderne indredede Dampskib

OLYMPIC

45,000 Tons—882 Fod lang.

ADRIATIC, BALTIC, CEDRIC, CELTIC,

fra 21,000 til 25,000 Tons.

Afseiler

BALTIC.....Torsdag 4de September
OCEANIC.....Lørdag 6te September
CANADA.....Lørdag 6te September
CYMRIC.....Tirsdag 9de September
ADRIATIC.....Torsdag 11te September
MEGANTIC.....Lørdag 13de September
OLYMPIC.....Lørdag 13de September
CELTIC.....Torsdag 18de September

Afseiler

TEUTONIC.....Lørdag 20de September
MAJESTIC.....Lørdag 20de September
CEDRIC.....Torsdag 25de September
LAURENTIC.....Lørdag 27de September
OCEANIC.....Lørdag 27de September
BALTIC.....Torsdag 2den Oktober
OLYMPIC.....Lørdag 4de Oktober
CANADA.....Lørdag 4de Oktober

Uovertrufne Bekvemmeligheder paa 3die Plads.

God og tilstrækkelig Mad serveres paa Borde dækkede med hvide Bordduge. Smaa, fine Rum for 2 eller 4 Personer, som kan reserveres og erholdes, hvis Rnmets Nummer paaføres Billetten.

Hvide Stjerne-Liniens billigste Biletpriser til og fra Skandinavien, samt andre nyttige Oplysninger om Reisen erholdes gratis, hvis man henvender sig til

O. E. BRECKE.

NORTHW. PASSENGER AGENT

119 & 121 SO. 3RD ST., - MINNEAPOLIS, MINN.

IV

Samband.

No. 65

September

1913

Houston County, Minnejota.

Af D. N. Dable.

III.

Iblandt de ældre indvandrere som med store familier fristet rejsens besvær og farer over Atlanteren, for at søge nyt jodfæste her, var Ole D. Hefte, der kom til Rock Run, Ill., i aaret 1852. Han var født i Gol, Hallingdal, 1795. Hans kone Inger, døde straks efter deres ankomst og familien rejste videre til Wilmington i dette county 1854. Her voksede og trivedes Hefteflægten i mange aar. De er nu spredte over vestens trakter og udgjør en mægtig skare. Faderen, som ved sin ankomst var omkring femti aar, blev hos sin søn Ole (den yngre) indtil sin død aaret 1881. Den ældste søn som ogsaa bar det populære navn Ole, blev for en tid i samme familie. Vi har nu altjaa tre Ole'er under samme husholdning, og for at undgaa misforstaaelse nødes vi herefter til at ty til de betegnelser som almindelig brugtes i familien. Faderen blev kaldt „Gofa-Ola;“ den ældste søn, som paa grund af en beskadigelse i knæet, haltede betydeligt, benævntes „Galten,“ Ole den yngre, som eiede hjemmet var naturligvis „Ola-Sjøl,“ eller Heften. Den sidstnævnte fik sig med tidens regelmæssige gang en søn, som efter almindelig skik ogsaa fik navnet Ole, og blev derfor den fjerde i rækken. Paa grund af sin underordnede stilling maatte han jaaledes tage til takke med „Vællø-Ola.“ Dette rettede han dog paa ved at sætte en mellemgæst ind, og kaldte sig Ole N. D. Hefte. (Det er mig fortalt

at han fandt denne forandring nødvendig da han kom saapas til „Hjæls aar og alder“ at der begyndte at komme breve med fruentimmer haandskrift udenpaa, ifra Sakadalen).

Sagnet fortæller at „Heste“ i Gol, var et sted hvor vejfarende folk almindeligt hvilede ud en stund, eller „heittede“ inden de drog videre. Slægtens stamfader, Gosa, var tønmmermand i Norge, og det siges at paa grund af ualmindelige legemsfræfter tilegnet han sig ryet som „frifar.“ Efter bygdens skikke skulde dette ofte forjvares og derfor kunde han fortælle om forskjellige anledninger han havde til at „prøvaft.“ Alltsaa, engang da en anden kjæmpe kom til huset og udfordret til kamp, saa „tof G aa hyvd'n tvers igjennem døra-ispjiln.“ Sukommelsen er ikke klar paa enten den døren var af eg eller furu, og for efterslægten kan det ogsaa være det samme; men det maatte dog være af stor betydning for „Kjæmpen.“ — Ijær da hvis han gif igjennem med hovedet først.

„Salten“ blev gift med Kari Herbrandson, og de havde fire børn, nemlig Zuger, Zugeborg, Ole og Helmer. De flyttede herfra nogle aar tilbage og levede en tid nær Mora, Minn.; her døde faderen, og enken med familie rejste til Nord Dakota. Som følge af en stærk sygdom i Norge, blev hans rime ben kroget og en del kortere. Dette foraarjagede at hans arbejde paa farmen var meget besværligt, men han var af en ihærdig natur og kom sig frem omend det gif med usikre skridt. Dette hans lyte gav ogsaa den ubetænksomme ungdom engang imellem anledning til latter, naar de „hørte“ Salten komme, paa grund af de uregelmæssige brag i skindbroken (iær i tørveir) naar det krogede knæ skulde frem.

Datteren Zugeborg var gift med Knud D. Haugen, ogsaa ifra Gol. De havde fire børn, nemlig Barbro gift med Elling Sundre, Zuger gift med Lars Halvorson, Ole gift med Maria Bjertnes, og Halvor gift med en pige af trøj slægt. De

levede i mange aar paa sin farm beliggende omtrent paa det høieste punkt i townet, — en naturlig plads for navnet „Haugen.“ Haugen eller „Haujin“ som han almindelig kaldtes, havde den ære at tilkjendes ryet som „første mand oppe“ om morgenen. I indhøstningstiden skal han saaledes ha ligget paa en kraf og jøvet med flæderne paa for at være parat og i fuld virksomhed naar det begyndte at graane lidt i østen. De solgte farmen og flyttede til sin søn Ole, hvor de blev indtil sin død. Ole er nu ogsaa bortvandret, og resten af familien har sit tilhold i eller nær St. Ansgar, Zowa.

Bergit ægteviedes til Peter D. Bye, en søn af Ole N. Bye (efter sigende townets første norske borger). De rejste til vesten og blev af pionererne i Red River dalen, hvor de endnu lever, et stykke østenfor Reynolds, N. Dak. Naar undtages den ældste datter, gift med Asle D. Myhre ogsaa boende i samme nabolag, saa har jeg ingen kjendskab til resten af familien.

Datteren Gunhild var gift i Norge og kom til Amerika mange aar senere end de andre. Hendes mand, Ole Grantgaard, døde i Norge, og enken med familie blev hjulpet hertilands af brødrene. Hendes børn var Tollev, Kari, Ole, Zuger, Zugeborg og Ole Jr. De rejste ogsaa ganske tidlig til Kindred nabolaget i Nord Dakota, hvor de har gjort gode fremskridt. Sønnerne gaar nu under navnet Grant, og Ole, den yngre, har ogsaa været medlem af statens legislatur.

Rils, den yngste af sønnerne, var født 1ste Oktober, 1833. Han blev gift med Ingri Sjurson ifra Paint Creek, Ia. De havde en vacker farm som almindelig kaldtes Nedre Heste, fordi at den var beliggende lidt længere nedi dalsjøret end broderens. Naturen havde udrustet ham med mindst to fordelagtige egenfæber: Han var paa engang baade jelsfabelig og jparfom, og derfor udvidedes hans vennekreds paa samme tid

som hans pengepung fyldtes. Han var i sin tid regnet iblandt bygdens rigeste mænd. De solgte sit hjem til sviger sønnen P. N. Dille, og reiste til Spring Grove, hvor de boede indtil hans død den 27de Mars, 1902. Enken lever endnu og har sit tilhold hos sin datter-datter Cecilia (født Sannes) gift med William Bergrud, nær Spring Grove. De havde kun en søn, Theodore, der fik vest-feberen tidlig, og nu er blandt fremfritidsmænd i Walcott, N. Dak. Deres ældste datter Margit blev gift med Claus D. Sannes. Hun døde, efterladende en datter Cecilia, ovennævnt. Datteren Inger blev konen til Edward Evensen. De har stor familie og bor ved nordre grænsen af Wilmington. Marie, gift med P. N. Dille og Nora gift med Helmer Frederikson, er bosatte nær Solway, Minn. Emelia ægteviet til William Gjerdingen, lever ogsaa i Wilmington.

Ole den yngre, eller „Hesten,“ hvis hjem var almindeligt kaldt „Øvre-Heste,“ var født den 20de November 1829 og døde den 22de April 1896. Hans første kone var Ingeborg Blakkestad til hvem han viedes ved Rock Nun. Hun døde straks efter deres ankomst her. En datter, Guri, overlevede hende og blev konen til Knud D. Bugengaard. Hun er nu ogsaa bordtvandret, efterladende stor familie. Ole blev senere gift med Sigri D. Engen, en datter af pioneren Ole D. Engen. Hun var født den 17de Mars 1836, Nes, Hallingdal, og døde den tredie Mars 1904. Dette ægtepar havde otte børn, nemlig Ole, Inger, Claus, Ingeborg, Sarah, Margit, Nils og Theoline. Med undtagelse af Sarah, som døde i attenårsalderen, lever alle, og med børn og børnebørn udgjør en talrig slægt. Øvre-Heste, som er et af de vakreste hjem i townet, bestaar af fem fjortier af vel opdyrket og bebygget land, der kom i hænderne paa den første besidder Ole, ifra Governmentet, og hører nu til sønnen Ole N. D. Heste. Forældrene blev paa

sit hjemstead indtil de blev flyttet for sidste gang paa den gamle kirkegaard i Wilmington. De var begge ofte sygelige af asthma, som det fortælles at de paadrog sig under en streng kamp med prærieild. Alden opstod og spredtes fra en hvedefrybte der troes at ha været paajat af en ondskabsfuld person som arbejdede i nabolaget. Hesten var en drivendes mand og streng husefader. Han taalte ingen modsigelse naar det gjaldt arbejde eller skolegang. Udfaldet blev at han opnaede at se sine børn vel opdragne, ligesom han ogsaa erhvervede sig en betydelig formue igjennem livet. Hans kone, Sigri, var mildheden selv og var en af bygdens mest afholdte kvinder. Sønnen Ole som endnu eier gamlefarmen, flyttede til Caledonia nogle aar siden og er nu tildels beskæftiget med at esterje sine store interesser i to butikker her, som han driver i sammen med sine to sønner Oliver og Inoh og sviger sønnerne J. E. Stenehjem og Odin Blerud. Ole blev gift med Maria J. Doelhy, og foruden de to ovennævnte sønner, har de ogsaa fire døtre, Selmine, Hilda, Olga og Stella. Datteren Inger blev gift med P. L. Golberg og levede i St. Ansgar, Ia., indtil manden døde flere aar siden, da hun flyttede til Spring Grove med børnene, der nu er omtrent alle voksne. Claus (som naturligvis kaldtes efter sin mors far Ole) undgik at bære dette gamle stærke vikingnavn paa grund af at han kom til verden paa den tid da nybyggerne havde begyndt at faa øinene op for nødvendigheden(?) til at „snu lite paa dei norske nabne.“ At dette var da blet moten, fremgaar af, at den dag denne Claus døbtes var der tre gutter som fik samme navn, i gamlekirken under samme ceremoni. Claus viedes til Maria N. Haugstad. De har mange børn og lever nu ved Tabor, Canada. Ingeborg som blev konen til J. E. Eide, og Theoline gift med Peter N. Stenehjem flyttede med familierne til Arnegard, N. Dak., hvor det fortælles at de har slaaet under sig store vidder

af den frugtbare prærie deroppe. Nils blev gift med Maria L. Budahl. De har levet i St. Paul i mange aar, hvor han er reisende agent for et meierifirma. Hun døde sidste vaar efter en længere lidelse af tæring. Margit blev ægteviet til Thomas T. Trehus som har den vestre del af gamle Trehus-farmen der ligger indtil „Øvre-Heste“ paa østtiden. De har ogsaa en regelmæssig norsk familie paa ni børn. Merkelig nok, er Margit Trehus den eneste af hele den store Hesteslæggt som har heftet sig saa nær den gamle barndoms arne at hun hver dag kan kaste blikket paa de i saa lang tid kjendte omgivelser.

Jeg har, igjennem tidens gang, personlig kjendt fem generationer af Heste familien. Naar man tar den ældste i hver slægtled, saa begynder det med den førstnævnte i denne artikel, som var født 118 aar tilbage og slutter for nærværende med Marie Stennehjem, omtrent ti aar gammel. Hun er en datter af Selmine (født Heste) og J. C. Stennehjem, eller datterdatter af „Vællø-Dla“ som altsaa nu er berettiget til den gamle benævnelse „Gosa-Dla,” efter arveligt skik og brug. Dertil maa vi ogsaa saa lov at tilføje at endog at denne lille dame er af den tredie generation af indfødte og er oppøst i en by hvor der snart jagt vrimler af tyskere og irlændere, saa baade taler og læser hun det norske sprog. Et saadant eksempel burde være tilstrækkeligt bevis paa at der hersker levende interesse for „modersmaalets“ bevarelse endog i de ældste jettlementer. Jeg fristes ogsaa her til at bruge dette subjekt som en illustration paa hvor det blir af grænse- og bygdelinierne iblandt de tidlige kolonister. I denne tid, da der netop skrives og kides saa meget om mindegaven eller folkegaven og dens indsamling og fordeling, vilde det være ønskeligt om nogen kunde regne ud den mest praktiske fordeling paa pengene der kommer ifra saadanne som hører til det tredie og fjerde led af

indfødte norske. Hvis det nu skulde gaa efter herreder og bygder, saa vilde det i ovennævnte tilfælde udregnes omtrent som følger: Marias fader er halv fogning, en fjerdedel golving og en fjerdedel landing; hendes moder er halv hafadøl, treottendedel golving og enottendedel nesning. Altsaa, lille Marie er fuldblods norsk, men for at behandle alle sine slægtninger over havet paa en tilfredsstillende maade, hvis hendes bidrag var til eksempel \$16.00, maatte der skjænfes til Gol \$5, Nes \$1, Hafadalen \$4, Land \$2, og Sogn \$4. Da dette ikke er paa nogen maade et overdrevet eksempel, men begynder at blive ganske almindeligt iblandt den nu oppøst ungdom, burde det uden videre diskussion indrømmes, at for de norske amerikanere, idet mindste er der kun „et Norge.“

Indtryk af befolkningen i Saltjødalen.

Af B. L. Wick.

Under flere besøg i Utah var jeg blit kjendt med mange mormonere og deriblandt var flere som paa mors eller farsjiden var af norsk eller dansk æt, men ifjor sommer under et længere besøg end før, fik jeg sat mig mer ind i folkelivet end tidligere.

Underledes end som i andre jettlementer overalt i Amerika, vil mormonerne ganske ikke ud med alt om deres tro, og er ikke villige til at tale om deres liv derude. Der er gode grunde for dette. Her er en stor skare af kirkefolk, alle holdende sammen, og der er mer eller mindre hemmeligt ved deres bekyndelse, saa det er ikke at undres paa at de ikke gjerne fortæller mer end nødvendigt til en som ikke hører samfundet til.

Det var min hensigt at udforske om disse skandinaver stod sig saa vel i samfundet som andre folkeraacer, og jeg tror at kunne meddele, at de yngre skandinaver i Utah har flere af

sine i gode poster end kanske noget andet folkeslag. Det er heller ikke at bli forundret over, thi de norrøne folk er mer udholdende end andre og kan lægge sig noget tilgode hvor andre knapt kan faa nok til livsophold. De har i mange dele baade i kirkeraad og i politik naat op til toppen.

Saaledes var Knud Peterjon i flere aar medlem af de 70 ældste, en fjendt prædikant, og dertil en tid medlem af legislaturen. Hans hustru er ofte omtalt som en meget ædel dame. Hun var en datter af Cornelius Hersdal, en af de første pionerer i Amerika. Disse folk drog herud i 1849. Denne mand, som herude var kaldt Biskop Peterjon, var i flere aar i Norge og bragte over havet omtrent 600 medlemmer om sommeren 1856. I tyttiaarene drog han tilbage til Danmark og virkede i nogle aar for at faa medlemmer, og kom tilbage i 1873 med flere hundrede danske og norske. Peterjon siges at ha været en af de faa som var heldige paa missionsrejser.

Her finder man mange af sluppefolkets slægt. Nogle af dem døde her, som Endre Dahl, foffen paa sluppen. Hans datterjon N. S. Anderson blev en bekjendt politiker og sad i legislaturen i nogen tid. Jens Knutson fra Koppervik, en slægtning af Ole Knutson i Texas, satte sig ned her i de første aar og blev blandt skandinaverne en velkjendt mand i dalen. Anders Knudson, Mrs. Nybbert, John Olsen, Christ Olsen, Christ Hansen, og mange andre, var norske som blev medlemmer i den første tid og som bodde her i flere aar ivrige medlemmer af samfundet.

Da guldfieberen for over landet i 1849—50 aarene vandrede mange nordmænd til Californien for at prøve lykken. Mange af dem stansede i Utah og disse kunde fortælle om mange landsmænd som da bodde her, samt at naar mormonerne hørte at det var nordmænd som var i nød saa kunde disse altid faa husrum og noget at spise. Nogle af disse guldsøgere, som

ikke havde lykken med sig, paa tilbageveien fra American River, satte sig ned og blev boende her. Men de flere af guldgraverne blev ikke medlemmer af samfundet, siges der.

Augusta Brekke fra Tinn, fortæller der, skulde være en af de første norske kvinder til at udvandre til Saltjødalen. Hun var nok med i det første følge, og satte sig ned her i 1847. Hun indtraadte i ægteskab med en person ved navn Kimball, som blev en af lederne i mormonerne raad i lang tid. Hendes hjem blev derfor et sted ofte søgt af Brigham Young og andre ledere i de aar sekten jagtede for sin tilværelse herude i ørkenen. Hun skal ha været en kvinde som forstod at gjøre sig agtet og afholdt, og havde dertil i sine yngre dage været en bygdesjønhed, altsaa i hjemlandet.

Henrik Sebbe kom hertil aar 1848 og noget senere Shure Olsen.

N. S. Anderson, en datterjon af Endre Dahl, og N. C. Lund, har begge været i legislaturen, foruden mange flere, baade nordmænd og dansker.

Den bedst kjendte person af norsk slægt er vel Reed Smoot, senator fra Utah, som i flere Aar har været kjendt overalt som en sindig statsmand og en tapper forsvarer af sine religiøse anskuelser. Hans mor var fra Frederikshald kanten og hans far fra England. Senator Smoots hjem er i Provo.

„Bi-Ruben“ er det skandinaviske organ blandt mormonerne. Det er udkommet siden 1875 og var i lang tid redigeret af en nordmand, D. J. Anderson. Senere i lang tid har det været redigeret af S. J. Christensen, en dansker.

Utahs befolkning tæller 350,000 af hvilke største parten bor i byerne. Salt Lake tæller 90,000, hvoraf der skal være bosat i selve byen 10,000 nordmænd og 30,000 danske. Fra andre folketællinger har man knapt 5,000 nordmænd og 10,000 danske, men dette er sikkert, at byen tæller mange flere udlændin-

ger end kanske nogen anden by i Amerika, efter folketallet. Men de er ikke alle skandinaver. Heller ikke bivaaner de alle mormonerne's behudse, thi der er ialt 77 kirker i selve byen.

I denne artikel maa læseren forstaa at jeg ikke indblandar de reorganiserede mormoner, som for det meste bor i og rundt Lamoni, Iowa. Disse har ikke praktiseret flerkoneri nogen gang og sender ikke ud misjonærer til andre lande. Denne jekt tæller nu omtrent 50,000, næsten alle bosiddende i Iowa, Misjouri og Illinois. Flere norske er medlemmer af denne kirke.

Andre har skrevet meget om mormonerne's lære. Jeg vil bare tage hensyn til deres livsvilkaar, historisk set. Det vil kanske bli overfladisk, da jeg har havt hverken tid eller anledning til at studere disse folk nok til at komme til nogen grundig indsigt i jagen. Man finder mormonerne meget lig andre folk, og i deres handel og vandel er de ikke noget daarligere og kanske ikke meget bedre end andre, som har havt netop den samme leilighed til udvikling.

Jeg fandt dette overalt baade i Utah og Idaho, at naar en person hadde en daarlig farm, som ingen anden kunde saa noget udaf, saa vilde eieren saa en mormonfamilie ind paa landet, og hvis det ikke vilde gaa da, saa var det umuligt at dyrke det til gevinst.

Mormonerne synes at holde sit samfund sammen. Om søndagen finder man ligesaa mange mænd som kvinder samlede, hvilket ikke er tilfældet i de andre protestantiske samfund. De holder ogsaa de unge i tømme. Ved Salt Lake er der bygget en stor sal, hvor til sine tider om sommeren der er allsags forlystelser, jaasom dans hvor baade prædikanter og andre er tilstede, og gevinsten tilfalder kirken. Nok er det, Brigham Young byggede jekt, siges det, byens første teater.

Man finder dem som besylder samfundet for at være en

trufft og jaar alle til at arbejde for nogle af lederne. Nok er det, Brigham Young døde en velstaaende mand, og næsten alle af kirkens ledere døde som rigmænd. Kirkens hoved nu for tiden J. F. Smith, siges at være en af de rigeste mænd i staten.

Naar man gaar rundt og taler med medlemmer, som er kommet over havet som proselyter, finder man ikke saa lidet misnøje mod samfundet. Jeg talte med flere saadanne. Men de kom kanske ikke frem med sandheden; jeg udførkede ikke forholdene fra den anden side. Men flere saadanne medlemmer blir døpte og indlemmede i kirken, fra de trængende klasser i de gamle land, og de kommer hertil med begreber om at nu skal de bli ophøiet til forhold som svarer til deres egne urigtige forestillinger. De blir sat til at udføre arbejde efter hvad de kan. Det er vel saa at mange duet til lidet i det gamle hjem, og mangler viljen saa kan de ikke udrette mer herude i Saltfjødalen end de kunde hjemme. Raringer er blit optaget fra alle lande, og naar alle disse kommer sammen paa et sted, kan man ikke andet tænke sig end et Babel. Ser er formange af disse nybagte medlemmer, sat ned med den forstaaelse at alle skal saa hjælp. Jeg kan ikke andet end tro, at samfundet maa ha en stor byrde i at støtte saa mange af disse folk, som intet ved og lidet kan udføre. Men dette missionsarbejde gaar for sig endnu, og det er vel saa, at samfundet vokser ikke fra selve jekten, men ved disse folk som kommer fra andre steder, mange af dem bare tankende paa madkurven og lidet eller intet paa de principer de har antaget. Saaledes saa jeg i „Bibuben“ ikke lang tid siden, at Andrew Jensen, en misjonær, hadde døbt ikke mindre end 1300, kanske næsten alle i de skandinaviske lande, og en større part af dem var kommet til Amerika.

En finder af de gamle sagn, at omend profeterne hadde flere koner, saa var der kanske bare en som manden holdt af.

Saaledes havde Brigham Young ikke mindre end 23 koner, men det var blot en som han rigtig elskede, nemlig Amelia. Jeg saa hende engang nogle aar tilbage, gammel og nedbøjet ude i haven, hvor hun vandrede om blandt blomster og træer paa en søndags eftermiddag. Naar jeg kom tilbage denne gang var hun henvandret.

Om denne kvinde fortælles mange sagn overalt i Salt Lake blandt medlemmer af sekten og af andre. Det var til hende Young kom naar alt gik ham imod. Hun forstod at hjælpe og sympatisere med selve kongen og de andre som stod nær i kirkens høie raad. Hun bejad i sin ungdom livlighed og ynde og var dertil talentfuld. Hun og ingen anden kunde holde den stridbare apostel i tømme bare ved sin maade at tale paa. Man siger den dag idag, at det var den blide, yndige Amelia, som gav samfundet karakter og aand. Hendes minde lever endnu i utallige hjerter.

Grubedrift er og har i mange aar været statens fornemste industri. Young var imod dette arbejde for sine medlemmer og til alle tider befalede, at de skulde slaa sig ned paa farm-land. Saa vilde de bli uafhængige folk. Og grubedriften, skjønt den har været en kilde til rigdom, har været ogsaa til ødelæggelse. Mangen velstaaende farmer og handelsmand har sat alt overstyr bare ved at købe et hul i jorden. Spekulationsaanden har gaat over i folkeaanden, det er vist. Men nu synes det at Young havde ret naar han sa, „dyrk jorden, mand, den er paalidelig.“ Utah kan endnu bli en farmerstat og vil derved i langden bli rigere end ved grubedriften.

En aften da min ferietid var tilende tog jeg mig en tur langt op i dalen hvor pionertoget kom ned den 24de Juli 1847. Jeg stod omtrent 1000 fod over selve byen, altsaa 5500 fod over havsladen. Med en sikker kunde jeg skjelne næsten alle byens seværdigheder. Der stod den prægtige domkirke, byens

store bygninger; længere i vest saa tabernaklet, hvor jeg flere gange havde været til kirke; der saa assenly hall og det nyperlige hotel Utah, og lige ved porten speiler sig i aftenjolen templet, hvor ingen som ikke er medlem saar gaa. Det skal ligne Salomons tempel, kosted fire millioner, og har staaet et halvt aarhundrede. Dets høie taarne stikker i luften 222 fod og ved jolfskin lyser disse spir til alle kanter og gjør et indtryk paa turisten som ikke gaar snart af minde.

Jeg havde lidt før læst flere indskrifter fra byens gravsteder og den dag været en god stund i det historiske museum, hvor mangt og meget som mindet om pionerlivet endnu er bevaret. Om kvælden skulde jeg drage østover igjen at optage mit arbejde.

Dermede saa Salt Lake udstrakt, en stor by med røg fra piber, og sporvogne for alle retninger. Alt stod levende for øiet. Alle disse steder, hvor jeg havde været, betragtede jeg nu for at saa et hukommelsesbillede af alt. Er det en udsigt som ikke glemmes og som altid staaer levende for øiet, saa er det at sidde paa en bjergkloft eller en høi og beskue den mægtige natur naar jolen synker ned bag fjeldknauser i vest og vifter sine skygger over en udstrakt landsdel. Saadant et skue saa jeg netop nu.

Jeg kom ihu mine landsmænd som jeg havde talt med dernede i byen og dalen, men jeg tænkte helst paa pionererne, som i de første dage drog herud i følge med Brigham Young og hans 10,000 tilhængere. Netop her hvor jeg sad havde disse nordmænd siddet og hvilt sig. De saa bare en sandørken og et øde, ubeboet land. Nu smilte hver plet og frog med en alfalfaeng eller blomsterhave, og byen som blev bygget paa sand og ler, har med aarene strakt sig ud til alle sider og vokset til et vestens emporium. Disse folk har saaledes i de 65 år fundne

aar arbeidet sig frem, trøstet sig i stillingen og troet paa mor-
monernes bibel som indblæst af den Almægtige.

Skvad tænkte disse norske emigranter paa da de sad her ef-
ter endt reise? Mon de længtede hjem til slægt og venner
hinsides havet? Saa de i deres drømme de forladte, kjære
fjeldvand, de ypperlige fjelddale og de skogrige øgrupper ved
landets kyst? Tænkte de at kunne lægge sine ben til hvile, ef-
ter endt arbejde, ved siden af far og mor? Jeg kunde ikke an-
det end tænke paa disse første settlere og undres om det blev
dem forundt at opleve det, som en vakt indbildning havde fore-
stilt dem.

De var i bund og grund nordmænd, og det kunde de ikke
komme væk fra, og mon de ikke i sit sind var paavirket som dig-
teren naar han synger:—

Du vil javne den jord, hvor din moder har grædt,
Svor som barn du i skovene jang;
I det land hvor din fader til jorden er stedt
Vil du længes at hvile engang.

Blucemounds settlementet.

Af M. L. Lien.

(Fortsat.)

Pastor P. M. Brodahl vedblev at være vor sjælesørger til
1868. Han mistede da to af sine børn og sin ægtefælle. Han
forlangte afsked, som blev ham bevilget, og han reiste da til-
bage til Norge med to konfirmerede døtre, efterladende sin
ældste søn her, og sik kald i Norge og levede til en høi alder.

Da borgerkrigen brød ud begyndte mængden af de lutheriske
prester at forsvare sydens slaveholdere og sagde at negerlave-

riet var af Gud beskicket og befalet og var ikke syndigt*) Bro-
dahl var med de strengeste paa slaveholdernes side. Dette for-
aarjagede ofte strid imellem menighedernes medlemme, da
mange af os ikke kunde tro at negerlavet ikke var syndigt, og
det førte ofte til mange varme debatter indenfor menigheden.
Men ved krigens ende og slaveriets udryddelse blev dette lagt
tilside. Denne strid foraarjagede megen uvilje imod regjering-
en saalænge krigens varede.

I Vermont, efter Pastor Fjeld kom der og blev deres jje-
lesørger, kom Numb Rustebakke og blev skolelærer og kirkesanger
der til sin død. Derefter blev Ole W. Selland hans efterføl-
ger i lang tid.

Jeg kan ikke nu erindre navnene paa skolelærerne i Perry,
men skal se til at give dem senere.

Den første kirkegaard og gravplads for Springdale me-
nighed var en acre land givet af Halvor S. Grusdalen, som blev
ryddet og indviet, og der hviler støvet af dem som sov hen de
første 12 aar af settlementets historie. Den laa paa en høi
landring ved det nordvestlige hjørne af settlementet. Men da
vi skulde til at bygge kirke, saa kunde vi ikke bygge der, fordi
der var ikke vei til stedet og det var altfor meget til den ene
side. Derfor købte vi to acres land af en amerikaner nær
menighedens midtpunkt, og der blev da plads for kirke og grav-
plads. Den gamle blev da lagt tilside, landet pløiet op, og
gravene blev ikke taget vare paa i lang tid.

Der var ofte tale om at flytte levningerne til den nye kirke-
gaard, men det blev udjat fra tid til tid og tanken om at flytte
levningerne døde ud. Men saa vogtede sølsken hos flere af

*) Denne forestilling af den bekjendte slaverilære, er ganske
lidt yderliggaaende og er vel nærmest at betragte den form af
den som presterne modstandere vilde ha den til at lyde.—Red.

dem som havde forældre og ægtefæller begravede der, at noget skulde gøres med den gamle kirkegaard. Engebret Sorenson, hvis moder var begravet der satte sig i spidsen og fik samlet penger, og fik et godt granit monument opst, hvorpaa navnene blev indhugget af alle som de kunde finde kundskab om af dem som var begravet der. Af de voksne som er begravede der kan jeg erindre Margit, konen til Halvor Grusdalen; Ole G. Lee den ældre søn til A. D. Lee; Olla, konen til Erik D. Skindrud; Dordei, konen til Mikkel Karlsgodt; Kari, konen til Knud Sørensen Quistrud; Arne Halvorsen Røvang og ældste søn Halvor; og konen til Andreas Urdahl. Dertil er det mange smaa børn, som det er umuligt at erindre. Der er maaske flere voksne som jeg ikke husker. Jeg tror nogle fra town of Vermont blev begravet der. Af voksne var der ikke ofte dødsfald, men det var mere blandt smaabørn, som vandrede hen til sit hvilested.

Jeg maa her fortælle om hvorledes det foregik, naar her var begravelse. Rigkisterne var alle tillavede hjemme. Saa snart nogen var død saa fik de nogen i nabolaget til at gjøre kiste, oftest A. D. Lee med nogen til at hjælpe ham, da han var nu bleven gammel. Men der var værktøi og materiale bestandigt, saa der var god adgang. Saa blev en udsendt at bede til gravøls i nabolaget, til at komme den bestemte tid. Var det om vinteren saa blev det udjat flere dage; var det om sommeren saa blev det gjort saa hastigt som muligt, da her var ingen som forstod at bevare legemet i sommerheden. Alle som kom til gravølet tog med sig jending, som ofte var flødegør, leffelning, smør, ost, og bakesjer. Ved ankomsten fik alle en dram og bakesje at bide i. Saa blev de sat tilbords og spiste. Naar alle havde været tilbords saa blev bordet taget ud og liget bragt ind i rummet, salmebøger blev fremtaget og alle samlede omkring ligbaaren. Rjøgemeisteren ledet sangen og

alle stemte i. De sang oftest: „Kom menneske betragte mig,“ eller „Hvo ved hvor nær mig er min ende.“ Var det børn saa sang de af „Verte Gamutte Syversdatter Karlslots Digte,“ af „Troens Frugt“ jaasom „Forældre som begræde mig, nu lever jeg i himmerig,“ osv., eller andre sange efter forældrenes ønske. Nu har det saa aasted med ligbaaren til graven, og der maatte køres med okseteam i det første. Men saasnart de fik hester i nabolaget saa blev de brugte istedet for okser. Alle som kunde gjorde følge til kirkegaarden. Graven var almindelig gravet dagen forud og medens de sænkede kisten ned sang de, „I gravens dyb nedjænke, Vi her med engle lyst, Den ven som doden trængte, Vort fra vort samme bryjt, Som stred, som vandt og bad, Og fuld af tillid døde. Nu samles vi til møde, Om vi her skilles ad.“ Saa tog alle lidt muld i haanden og dryppede i graven til farvel. Dernæst blev graven fyldt, spaderne lagt paa toppen, og et vers blev sjunget til aasted. Far sang ofte „Hvor sødt skal dine øine blunde, I graven med stor fryd og mag, Fra alle verdens kvide stunder, Og sove indtil dommedag, Til englerøsten fører bud: Stat op du døde, kom herud!“

Saa takkede rjøgemeisteren alle for følget til graven og bad dem alle venligt om at følge hjem til sørgehuset og deltage i et maaltid med den sørgende familie. Der blev de først modtaget med en dram, og derefter sat tilbords. Der husene var smaa maatte flere vente til anden bordsætning. Naar da alle havde spist, saa blev der ofte tillavet punch før de drog hjem. Men efter tiden blev det aflagt med saa meget drikke, og senere med gjeftbud. Det sidste som blev givet med tragtering indskrænkede sig til en kop kaffe og bakesje før de gik til kirken, og derfra gik hver til sit hjem. Men dette blev ogsaa aflagt, saa alle som vilde komme og vise sin erbhødighed og følge til graven kom, gjorde følge, og reiste hjem fra kirken.

Pastor Brodahl var ikke tilstede ved nogen begravelse som jeg kan erindre i Springdale, men ved første gudstjeneste efter en begravelse gik han til graven og holdt en liden tale, og jordfæstede støvet, og fik almindelig 50 cents eller en dollar for sit bryderi.

Da Pastor Brodahl bad om affed saa udstedte menighederne kaldsbrev til Abraham Jacobson. Han modtog kaldet og blev vor hælserger for 10 aar. Efter som tiden gik frem og vi fik flere skolehus, saa fik vi bruge dem frit, paa den tid som de ikke var i brug for den engelske common-skole. Men da det blev langt at gaa for mange af børnene, saa maatte skolen holdes en del af tiden i familiehuse. Men her blev hvert aar bedre med husrum, da endel byggede nye hus og andre byggede til, saa de fik mere rum for skolen hvert aar. Børneskolen tiltog hvert aar, da mange af dem som havde bojat sig her var nysgjorte ifra Norge og mange giftede sig her og fik store familier. For at saa brug af skolehusene maatte vi holde saa meget skole som muligt igjennem sommeren. Men vi maatte ogsaa ha norsk skole paa samme tid som den engelske skole holdtes i skolehusene, for at række rundt. Hver familiefader fik saa mange dages skole som han var villig til at betale for, og her var mange som var meget liberale med at give til religions-skolen og som gjorde alt de kunde at holde tilbage den engelske common-skole.

Pastor Jacobson gjorde mange sygebesøg og holdt mange gravprædikener naar han fik underretning om tiden naar begravelsen skulde være.

Da Springdale menighed byggede kirke var vi ikke istand til at saa penger nok til at gjøre noget indvendigt arbejde, men gjorde noget mere saa fort som vi kunde. Vi kladdede den med bord et aar og fik hænke at sidde paa. Siden fik vi stole, alter og prædikestol. Saa fik vi den malet og indviet efter kringen var over. Menigheden blev nu formet, da mange flytte-

de hertil fra Norway Grove og Lodi og kjøbte farme af amerikanerne og blev optagne som medlemmer af menigheden, saa vi fik mere penger til udgifterne. Vi fik ogsaa flere gudstjenester om aaret da det blev flere præster, saa det ikke var nødvendigt for præsten at besøge udenforliggende settlementer, som fik egen prest. Før var der ofte begjæring om at saa besøg af præsten, og vi var pligtige til at lade ham gaa, da vi havde været i samme nød og fik hjælp.

I 1878 tog Abraham Jacobson affed og menighederne udstedte kaldsbrev till Pastor Adolf Bredeesen; han modtog kaldet og kom hertil i December maaned samme aar.

I Mai maaned dette aar kom en orkan over præstegaarden i Perry, tog en del af præstens bolig, og ødelagde aldeles barn, granary, og alle udhuse. Præsten blev haardt saaret, men familien blev uskadt. Han var isærd med at pakke op sit tøj og flytte til Iowa og tage hvile paa en farm og nedlægge præsteembedet for en tid. Den store stenkirke som hadde staaet der i over 20 aar blev saa ramponeret at den maatte tages aldeles ned og bygges paany. Dette blev gjort i sommerens løb. Den første kirke hadde ikke taarn, men nu satte de taarn til og byggede den større end den forrige kirke. Præstegaarden blev ogsaa bygget op igjen i sommerens løb, saa alt var i orden til den nye præsten kom. (Mere.)

(I forrige artikel er en trykfeil. Paa side 512, 2den linje, staar 1846; skal være 1864).

Optegnelser ved S. G. Vertilrud.

Vor gode ven Syver G. Vertilrud, har laant os en rigtig stor bundt af egenhændige optegnelser fra sit liv og oplevelser, som han har skrevet ned for at bevare dem. Det er især erindringer fra barndommen og sine yngre aar han her har samlet

paa, men han er nok endnu ikke færdig, og han har en hel del til som han vil sætte paa papir. Vi kan ikke eftertryffeligt nok raade vore læsere til at følge dette Mr. Bertilruds eksempel, thi for det første er saadan en opskrift meget værd som person-
alhistorie for forfatteren selv og hans nærmeste slægt og kjendte, og dertil blir der altid meget af almeninteresse i form af billeder og tilstande som skildrer en svunden tid og et tilbagelagt stadium i den raske udvikling vort folk har gennemgaaet.

Dels fordi det er hjært at bli intimt kjendt med en saadan hjærnekar som Bertilrud, men mest for det indblik vi faar i skikke, levemaade, sølfetro, aandelig og materiel tilstand og alt, der skildrer livet hjemme og siden efter ankomsten hid, og især for den gode fortællerkunst med hvilken alt er fremstillet, har vi bedt om at saa bruge af denne rige skat gennem en række numre af Samband. Her faar man da begyndelsen, og haaber vi at kunne fortjætte ganske regelmæssigt udover og fremover.

* * *

Mor har fortalt mig at jeg blev født ved midnatstid mellem den 7de og 8de November 1865. Hun siger min fødselsdag er den 7de skjønt min daabsattejt angir den 8de. Jeg vil helst tro mor af den grund at det vistnok var far, som skrev mig ind til daaben, og han var vel ikke saa nøie paa det.

Min mor er Hjersti Zversdatter Søndre Sørlie ifra Hedalen, Valdriis, og min far er Gulbrand Baardson Bjerke ifra Sølerfæterbygden, Bang, Valdriis. De bosatte sig i Bjerke og der er jeg født.

Jeg har en svag erindring om hvorledes husene stod i Bjerke, og det ligger mig paa mindet at da vi flyttet derfra tuslede jeg og gif og var træt. Far bar mig iblandt. Da vi kom til Bertilrud, Hedalen forekommer mig at ha været jent om kvælden. Broder Zver sad i en teine med pjak som far bar. Jeg erindrer godt naar vi kom ind i stuen. Da sad Kari og

Magnild Sørlie ved pejsen og varmede sig. Kari saa nysgjerrigt paa os, og jeg har indtrykket af at jeg var glad i hende. Jeg var da fire aar gammel.

Fra fem eller seks aarsalderen erindrer jeg ikke andet end det at jeg maatte „lyse“ far med tyristikker medens han forarbejdede jold og forger. Sik ofte en daff under øret fordi jeg ikke lyste godt, og husker befalingen „lys saa du ser at e ser.“

Jeg var vist i otte aars alderen da Zver hug mig tvers over venstre fod med en stor bile. Det gjorde skræffelig ondt og jeg var næsten død af stræk da far skulde heste jaaret sammen med knæppenaale. Jeg fik en hel treakstang for at være taalmodig, og det var da værd at ofre noget for. Det tog længe før foden blev god. Jeg hopped omkring paa en fod en maaned eller to. At jeg fik det jaar gif saaledes til, at jeg skulde hugge ved, men Zver vilde ogsaa hugge. Vi blev uenige fordi vi begge vilde hugge paa samme stof. Han var trodsig og vilde ikke give efter. Saa satte jeg foden op i skaaren paa stokken og tænkte, at nu tør du ikke hugge. Han trodde ikke jeg turde holde foden der naar han hug til, og saa hug han. Stortaaenen blev hugget over og jeg har siden havt stiv stortaa, men det har ikke hindret mig videre.

Ved tiarsalderen begyndte jeg paa skolen, hvor Harald Sørlaten var lærer. Han gav mig engang tiltale fordi han syntes jeg gif for ofte ud, noget som jeg ikke vidste var paa nogen maade galt gjort. Da hans hustru Marit fik nys derom bad hun for mig og jeg fik en bakkelse af hende. Jeg havde alt paa den tid gjættet kreaturerne i skogen og led derunder meget ondt da jeg var angstelig for deres pas og gjederne var især slemme. Om vinteren maatte vi iblandt være med og dra ved ifra skogen. Det værste af alt var dog at „passe ungerne,“ som jeg maatte gjøre en hel del af op til den tid. Saa nogle aar fremover husker jeg ikke saa stort til tiden, men ved at om

sommeren var vi paa Bubæksjæteren og jeg maatte gjæte kreaturerne, og led meget da jeg sprang næsten stadigt af frygt for at tabe nogen bort.

Olia Sørlie var med os en sommer. Oline og Zver var ogsaa med. Engang gjorde Zver og jeg noget som var galt. Olia vilde vide hvem hadde gjort det og spurgte mig. Jeg sa det var Oline og hun fik dygtig ris, men det har jeg angret paa stadigt siden.

(B. hadde sine mange eventyr som gjætergut, saasom at gaa vild i skodden og kjæmpe sig hjem i skogen med kreaturerne, og flere træfninger med orrn for hvilke han hadde en gjæterguts vanlige rædsel, og engang var han paa at skulde druknet i et fjeldvand).

Smaagutstregere hadde vi for os iblandt. Jeg husker godt hvor morsomt vi syntes det var at jage smaakreaturerne fort paa broen over Hølsærbækken naar vi skulde til Kensingvikhallen. Det var for det meste jeg og min bror Zver, men ofte var jeg alene. Smaakreaturerne blev rædde os og stormede paa broen saa tykt at en hel del af dem som var paa siderne blev skubbet i bækken. Den var strid og fogsede saa det var en alvorlig kamp for dem at komme tillands igjen, og det hændte iblandt at vi maatte hjælpe dem. Men saa fik mor rede derpaa. Jeg husker ikke saa nøie om vi fik stryk, men hvad jeg husker den dag idag er hendes kjærlige formaning om at tænke paa den angst og frygt som lammene og killingerne sikkert led naar de saa sin fare. Saa fortalte hun os at saadant var hvad onde gutter begyndte med, som tilslut endte med at gjøre noget som de kom i fængsel for, og vi sluttede med disse streger og skjæmmede og angrede os over at ha opført os saaledes.

Medens jeg gjætede i skoglien under Dusknatten hadde jeg rasende lyst til at trille sten udover „Flaget.“ En fælt stor sten fik jeg ikke løs. Saa plukkede jeg ud alle de min-

dre stene som den laa paa saalangt som jeg kunde række. Da jeg saa la mig imod den løsuede den og jeg var nærpaa at bli rullet med og under den. Men den stanjede saa at den gik udover først da jeg med en staur brød den ud. Den var stor nok til at knuse en hejt. Det var forfærdeligt saa det dundrede og da den kom ned i skogen kunde jeg se graner bli flaaet tværs af ved roden. Engang paa den tid maatte jeg ud paa flaget efter en gjed som hadde skørgaat sig. Fik fat i gjeden og kastede den udpaa flaget og hun klarede sig godt. Da jeg saa gik tilbage gled jeg, i begyndelsen gik det nok saa pent, men tilslut gik det saa fort at jeg bumpede op og ned imod berget. Før jeg vidste ordet af laa jeg i en moesjør aldeles uskadt.

Gjedebuffene fløi saa efter gjederne at det var næsten uraad at holde kreaturerne sammen, og for dette var jeg arg paa dem og gjorde dem mangt et puds, men det jeg bedst erindrer var, at vi kastede dem udi en liden dam tæt bortenfor Svartviken. Den var saa dyb lige indtil landet, at det var dem næsten umuligt at komme ud og vi skubbet dem ud igjen og iblandt helt under til de blev saa trætte at de næsten sank. Saa lod vi dem komme ud og det var moro at se hvor de vaklede bortover. Som regel var de meget snillere i mange dage derefter.

Vi var da i smaagutalderen, saa en 11 aar, men vi vidste at dette ikke var rigtig pent og trodde næsten det var synd, men ræsonnerede som saa, at buffene ogsaa syndede med sin urolighed og fortjente straf derfor. Naar jeg tænker tilbage paa dette, saa finder jeg, at jeg endnu ikke er sikker paa at vi gjorde uret. En gjedebuffs natur er saadan, at det blir helt utaaleligt, og passende straf synes uimodsigelig paabudt.

En søndag skulde vi smaagutter saa slippe at gjæte, og saa skulde far passe kreaturerne selv. Han var af den mening, at vi var for rædde for dem og at vi burde give dem mere frihed.

Dette vidste vi gif ikke an, de hadde før ofte misbrugt den frihed vi gav dem. Det var paa jæteren, og han slap dem tilfogs, og de tog bortover Nensjøviken. Jeg husker ikke om nogen af dem kom hjem den kvæld, men om det var nogen saa var de saa. Næste dag bar det ud at lede efter dem. Tilslut fandt jeg dem i Masligrænden og begyndte at drive dem hjemover til Vertilrud. Det var nemlig den tid vi skulde hjem fra jæteren alligevel, og det blev bestemt at de ikke skulde drives tilbage til jæteren igjen. Efter en del gjenordigheder, især med nogle natteløbere, som først gjorde ugagn med at drive dyrene bort for mig, men senere hjalp mig med dem, fik jeg dem hjem. Efter dette følte jeg stor tilfredshed over at det gif saa galt for far, naar han skulde gjæte. Jeg maa ha været en 12 aar gammel naar dette hændte.

En pen solskinsdag jeg gif nede paa jætervolden paa Bubækjæteren og aad krekling og blaabær, fik jeg høre en slags forunderlig lyd, aldeles ulig hvad jeg nogenjinde før hadde hørt. Jeg stod først stille og saa mig rundt, men saa først intet. Da jeg tog nogle skridt i den retning, hvor lyden kom fra blev jeg var en liden fugl, som slaksede med vingerne, pistrede alt hvad den orkede, men alle dens anstrengelser for at komme fremover syntes ikke at hjælpe, thi den ligesom gif sagte bagover. Jeg var ikke ti fod fra den og gif nærmere. Da jeg kom næsten ind paa den fløi den skrigende affted, og med det samme blev jeg var to store orme, som laa paa en mojebedækket sten side om side med hovederne lige ind til hverandre og midt imod fuglen. De saa da ogsaa mig og krøb ned i stenspøsen, mens jeg sprang et stykke derfra.

Jeg hadde ofte hørt om at folk var blevet fjættet og skjønne nu at det gif an, thi det var det ormene gjorde med fuglen. Jeg fik en forfærdelig skræk til ormene derefter. Mange ler af dette naar jeg har fortalt det, men om man ikke vil kalde

det fjætring saa var det vel hypnotisering. Jeg var elleve eller tolv aar da jeg iagttog dette.

H. H. Rambergs vandringer og oplevelser.

(Af redaktionen forkortet og sammendraget ved udeladelse af endel mindre almeninteressante enkeltheder.)

Hans Hellefjen Ramberg er født paa gaarden Hjøse i Evene i Numedal, 29de November 1817, og hans hustru Gunnild Sjulsen Ramberg er født paa gaarden Søndre Ramberg 8de November 1818. De begyndte reisen til Amerika fra Drammen 20de Mai 1855, med skibet Familien, kaptein Julius Munn og ankom til Quebec i Juli. Største parten af følget var fra Baldris. Da de kom saalangt som til Chicago blev de spredt, idet de hadde forskjellige bestemmelsessted. Ramberg kom til Beloit, Wis. og reiste saa til sin svoger Hellef Gulbrandsen Lunde som var kommet til Amerika i 1842 og nu bodde paa en farm i nærheden af Clarence i Rock County. Følge med Ramberg var to gutter, som fik arbejde i nabofaget. De var Knud S. Nasen fra Lunhovd og Halvor Ramsrud fra Evene. Ramberg fik bo i et loghus som tilhørte Hans Bjørkgarn som var kommet fra Numedal flere aar forud.

Om vaaren 1856 tog Ramberg og Lunde ud med sine familier og hele besætning af kreaturer. Gullik og Jørand Berge fra Evene blev med i dette følge, hvis reises ntaal var Fillmore County, Minn. De tog landclaim 10 mil vest fra Harmony i nærheden af Bristol Grove, hvor nogle norske hadde taget land ganske aaret og et par aar før. Navn paa endel som jeg erindrer er Amund K. og Knud K. Kveste, Hofta brødrane, alle med familier, Even Vesteland og søn med familie. Disse var fra Sætesdalen. Helge Jørli, Knud og Johannes Barpe, Ole Apelund, Knudt Kvestad, Tollef Knudtjen Saatvedt og

Salvor Berg, alle med familier og fra Telemarken; Ramberg, Lunde, Gullik Berge, Ole D. Kopangen og Salvor S. Avenstrud, alle med familier og fra Numedal.

Vinteren 1857 var meget haard med stor sne. Engang kom der en mængde regn, som dannede sig til et lag med is ovenpaa den dybe sne, saa det blev umuligt at komme frem med heste og okser. Den var sterk nok til at bære en mand, og det var besværligt at faa til huje de nødvendige madvarer, thi det var langt husimellem og til steder hvor varer var at bekomme. Ramberg mistede 3 af sine fjør og mange settlere led meget ondt i grænden den vinter.

Om vaaren 1857 blev settlementet skræmt ved et rygte om at indianerne var paa krigsstien. Alle settlere omkring Bristol Grove samlede sig hos Amund K. Aveste for at ta til forsvær. Men næste dag fik man vished for at det var blot et ugrundet rygte.

Engang om sommeren 1857 reiste Hellek Lunde med sin familie og hele kreaturbejættning til Kansas. Han stansede over vinteren i nærheden af Missouri River, og kom om vaaren til Greenwood County, Kansas, til Fall River-settlementet, hvor nogle nordmænd fra Wisconsin havde begyndt at jettle.

Høsten 1858 folgte Hans Ramberg og andre sine landclaims i Minnesjota, og bestemte sig til Kansas. Vaaren 1859 reiste altjaa følgende familier did: S. S. Ramberg, Ole Haugen, Salvor Berg, Tollef K. Saatvedt. Hele følget bestod af 26 eller 28 personer. Der var en 6, 7 dækkede vogne trukket af okser og der var en stor forsyning af kreaturer. Ramberg havde hesteteam. Deres reiserute var over Lime Springs, Ia., derfra til Des Moines, hvor der var toldbro over elven. Saa over Coon River paa færge med fjøregreierne, men kreaturerne svømmede over. Saa bar det syd og ind i staten Missouri. De var ikke kommet langt ind i Missouri før de mødte

et følge bevæbnede mænd tilhest. Disse var slavejægere, som jøgte efter bortkomne slaver. Saaledes kom dette emigrantfølge i berøring med slaveriets tyranni. De fik se negre bundne til træer og pryglet med stoffe paa ryggen saa de var saare over det hele. Og disse negeres jammer og klage fik man høre tit og ofte mens man var paa reise i Missouri, og ofte hørte disse folk de vilde slavecierees forbandelser og skjænd paa de sorte menneskeskikkelser.

Da følget kom i nærheden af St. Joseph slog de leir over søndagen og reiste om mandagen over Missouri River paa dampfærge. De stanjet en mils vei fra floden. Der i nærheden var opført en galge til at gjøre kort proces med lovovertrædere. En hestetøv har blevet hængt der den dag da følget ankom. Nogle af dem saa i galgens nærhed imellem 30 og 40 grave, og det fortalte, at der i nogle var nedlagt to eller tre i samme grav.

Paa veiene sydvest herfra reiste de mellem to indianerreservationer, først Delaware stammen og saa syd for Lawrence Sacs og Foxes. I nærheden af Burlington ved Neosho River var der en forsamling af 600 af Neosho stammen. Saa kom de til Eureka i Greenwood County, og reiste omtrent 12 mil i nordvest derfra. Der var Hellek Gulbrandsen Lunde jettlet, som efter ankomsten til Kansas antog navnet Hellek Bronson.

Endel af mændene reiste nu paa sydvest og sandt udmerket land med skog og prærie, kom saa tilbage til Fall River efter sine familier. Hele dette emigrantfølge fra Minnesjota, samt nogle til, begav sig derned, — i Butler County, Kansas. Da Ramberg paa denne reise ved et uheld brækkede en vognaksel, saa stanjet hele følget og hjalp med at forarbejde en ny aksel udaf en bur-oak, og snart var de paa veien igjen. Dette uheld, skjønt det forsinkede følget blot en del af en dag, var dog paa en maade skyld i at folkene undgik en langt større ulykke. Thi

derved hindredes de fra at kjøre lige indpaa en leir af indianere der var besluttet paa at angribe og ødelægge de hvide settlere. Men jølget blev under forsinkningen varslet om faren og de vendte tilbage til Fall River.

Men Ramberg fandt ikke forholdene her saadanne at han vilde slaa sig til ro, og om nogle dage tiltraadte han tilbage-reisen. Da havde han igjen et høje offer og dækket vogn, to fjør og lidt penge, og en familie paa seks børn og hustru. Han drog saa til Lawrence og saa til Leavenworth. Et stykke derfra satte han over Missourien med dampfærge over til Weston, Mo., og derfra bar det til St. Joseph. Omtrent fem mil i syd laa der et lidet settlement af norske, hvor han gjorde stans, da en del af familien havde koldfeberen. Det var hos en mand Djal Lauvaasen, kommet ifra Kristiansand omkring 1840 han fik husly. De fleste af norske her var fra disse kanter af landet, og var kommet om New Orleans og op til St. Louis, 1173 mil og derfra 660 mil til St. Joseph, 1833 mil efter Mississippis og Missouris floderne.

En mand fra Arendal ved navn Per Johnson Kalvehagen hadde 9 neger-slaver og var anset som den rigeste mand her blandt de norske indvandrere. Men ingen anden af nordmændene holdt slaver. Der var her en kjæmpeskikkelse af en norske, som var hyret for aaret af slaveholderne i dette strøg, og hans pligt var at straffe saadanne negre, som gjorde sig ulydige imod sin herre, og det jagdes at naar han kom i deres nærværelse saa indgjød han stræk i disse stakkars neger-slaver.

Ramberg blev her et par, tre uger, saa for han videre med Wisconsin som maal, gennem Missouri, saa Iowa om Des Moines, Independence, og Dubugue, hvor han krydsede Mississippis paa dampfærge. Derefter bar det til Mineral Point, Moscow, og saa til Mrs. Anne Kittelsen Fjose, som bodde med sin søn i Town of York, Green County. Manden Kittel Fjose

var død i kolera i 1854. Rambergs familie talte 8 og han eiede nu et par okser, vogn, en ko og ti dollars penge. Men nu blev det bedre. Han brugte landet for Mrs. Fjose til vaaren 1864. Saa reiste han til Koshkonong og brugte her land paa andel til om høsten 1869. Saa kjøbte han 120 acres land to mil syd fra Rockdale. Her døde hans hustru den 6te Mai 1880. Han selv døde hos sine sønner Henry og Sybert i Dodge Co., Minnesjota den 22de Mai 1890. De hadde syv sønner og to døtre. Vlot to af disse lever nu, Henry i Hayfield, Minn., og nedskriveren af denne skisje.

S. S. Ramberg, Burke, Wis.

Til min hjembygd.

Mel.: En sang jeg vil fremføre.

Tungt falder mig at sige
min fødebygd farvel,
thi her har jeg mig glædet
paa legem og til sjæl!
Her var jeg engang liden
og laa paa moders sang,
da var jeg altid hjulpen,
hun sørget for min trang!

Her svandt de glade dage
med barneleg og sang;
der fandt jeg tiden aldrig,
at være tung og lang.
Her legte jeg i bakken
med søster og med bror,
og var vel lidt til nytte
for baade far og mor!

Der drev jeg om i skogen,
at vogte kreatur; —
der fløv jeg op i fjelde,
og sprang paa sten og ur.
Der sang jeg mine sange,
og det af hjertets væld,
naar jeg med kreaturer
kom hjem igjen mod kveld.

De glade barndomsdage
jeg aldrig glemmer bort;
og jeg maa rent beklage,
de svandt for mig saa fort.
Saa det saa vel erindres —
som længst henvundet er —
og altid maa jeg mindes
den tid — er mig saa kjær!

Ser lig den fagre bygden,
hvor jeg saa vel er kjendt,
og her har jeg arbeidet
for bygdens gode mænd!
Ser gif vi gutter, gjenter,
den lyse sommerkveld,
og lysegrønt var haabet
i livets glædesvæld!

Og midt igjennem bygden
sig veien svinger frem,
og langsmed pryder skogen
til fryd for hvert et hjem.
O bunden leger bølgene

med melodi og glans;
og bygdens ungdom jubler
og svinger sig i dans!

Vemodig maa jeg klage,
i denne stille kveld,
at jeg skal affked tage
med fjord og lid og fjeld! —
— Til alle mine venner,
jeg siger affkedsord: —
— Gud ved om vi skal mødes
igjen paa denne jord!

R. R. Rudie.

Til R. R. Rudie.

Fra dikteren John Lie.

Du er en adelsmand af rette slaget,
og det som adler dig er hjerteslaget.

Det er det største. Ser du plantet eier
paa at du engang vinder livsens seier.

Du fik ei stort af gods og guld i verden,
dog fik du gaven god med dig paa færden.

En poesiers blomst fra Edens have,
den gav Vorherre dig i buggegave.

En blomst med kjærlighedens farvesylde
som endog sorgens dage kan forgylde.

Sver kjærlighets daad er som det gode brød,
der bærer kraft og glæde i sit skjød.

Hvad er det vel som holder folk i live?
 det er at elske, hjælpe, trøste, give.

Vi vokser netop ved at hjælpe andre,
 faar spænstighed til livets vei at vandre.

Giv hen dit brød, da blir du glad og stærk,
 og brødre styrkes ved dit kjærleiks verk.

Har du ei andet, giv et ærligt ord,
 det har sit værd i himmel og paa jord.

Et trofast venskab er en himmel-gabe,
 en ædel blomst i paradisetts have.

Jeg takker Gud, jeg har dit venskab bundet
 og denne kostelige roje fundet.

John Lie.

Biografiske og ungdomserindringer m. m. VI.

Af G. Gregerson.

Niffed jeg nu vil tage
 Med Norges fosterland,
 Mod vest jeg da vil drage
 Til ukjendt, fremmed strand.

Hvad fremtiden den bringer
 Er skjult udi Guds haand;
 Han havets hølger twinger,
 Sa løsner alle haand.

Farvel da moder Norge
 Dit minde stort det er,

Med dine flippeborge
 Du er og blir mig kjær!

Jeg havde i længere tid tænkt paa Amerika, og da min broder allerede var udvandret, hidrog ogsaa dette til at forøge denne længsel.

Det som holdt mig tilbage var mangel paa reise penge og militærtjenesten, som kom hindrende iveien. Mange reisste nok uden lov, ja ligesvem rømte fra sit fødeland; men da jeg fandt det under min værdighed at gjøre noget slikt, besluttede jeg mig om vaaren 1868 til at leie en i mit sted, og saaledes søge om lov til at forlade landet.

En stillingsmand havde jeg allerede sikret mig paa Horten, medens jeg var der nede.

Jeg gjorde derfor nogle reiser til Kristiania og Horten for at faa fat paa ham. Jeg skulde betale ham 45 spd. for de 2 aar jeg havde tilbage af min militærtjeneste. Da min moder ogsaa havde bestemt sig til at reise hid, solgte hun sit føderaad og saaledes blev der reise penge for os begge.

Det tog længe for at faa min ansøgning bevilget. Den første jeg sendte kom tilbage uindvilget, og derfor maatte jeg søge paa ny, og da lykkedes det mig at komme løs. Jeg havde tænkt at reise om vaaren; men det drog ud til førstningen af August før jeg fik lov til at forlade landet.

Den 19de August sa jeg altjaa farvel til min hjembygd og alt som var mig kjær og kjendt og begav mig sammen med min mor og tre andre kvinder paa veien til Amerika og ankom hid til Clayton County den 24de September efter lidt over en maaned nok saa behagelig reise. Men inden jeg gaar videre, vil jeg gjøre et lidet uddrag af min dagbog, som jeg førte paa reisen hertil.

Det var med underlige følelser, at jeg gif ombord paa

dampskibet „Kong Sverre,“ der laa for anker i Kristiania havn og skulde føre os til Hull, England. Skilken forstjel viste der sig ikke baade blandt passagerer og venner, som vi efterlod paa bryggen og som tilvistede os sit farvel. Hos en del, maaske de fleste, randt taarer i afskedens stund, men der var ogsaa endel, der havde taget sig en taar over tårstien, for at drukne sin afskedsjorg. Mange var noksaa muntre, da de gik ombord, men allerede samme nat fik piben en anden lyd. Udseilingen gennem Kristianiafjorden, var rigtig pen, og det var under denne seilads at en længere sang blev skrevet ned, hvoraf jeg har benyttet og omarbejdet de foranstaaende vers; men da vi kom udenfor Færderfyr havde vi allerede forbud om, at vi kunde vente en storm. Da det begyndte at blaae lidt tog mange til at rette hals, og de, som havde ment, de med brandevinet skulde beskyttet sig mod søsyge, blev nu helt modløse og jamred sig, saa det var en gru at høre. Alle maatte ned i kahytten; thi stormen øged paa, saa bølgerne tildels slog over skandje-kledningen. Jeg var vist den eneste passager, der var paa dækket den nat, ja maaske ogsaa den eneste der ikke var søsyg. Jeg tilbragte den nat paa en planketabel, der laa paa den ene side af dækket, med tag over sig; men dette var saa lavt, at jeg maatte ligge hele natten. Jeg laa mellem to store skibshunde og havde et rigtigt trygt selskab.

Paa morgensiden begyndte stormen at lægge sig, lugterne blev aabnede, og da jeg kom ned af bordstabelen traf jeg en officer, og han spurgte mig paa et slags brusket norsk, hvor jeg havde været om natten, og da jeg pegte paa stedet rystede han paa hovedet og gik sin vei. I kahytten viste det sig et sørgeligt syn. Stanken mødte mig i trappen og forraadte hvordan det stod til. Den første jeg saa efter var min mor, og da jeg havde bragt hende vand og saat hende paa dækket, maatte jeg hjælpe til med flere, da der var mange som maatte støttes

for at komme op i frisk luft. Vi fik en nok saa pen dag, og da de havde været oppe en tid var søsygen delvis over.

Efter en tre dages seilads ankom vi til Hull, England, og de saa korte bekendtskaber vi havde gjort paa nordsjøen blev saa at sige for en del forbi. Vi reiste pr. jernbane over England til Liverpool, hvor vi ankom den 1ste September. Efter omkring en dags ophold der gik vi den 2den September kl. 10 formiddag ombord paa „Quefiana“ et for mit første sejkast stort og prægtigt dampskib; vor tollk roste det, som den største baad paa denne linie, men faktum var, at det var en af de usleste dampbaade, der nogen gang havde befordret emigranter hertil landet. Den tilhørte den Amerikanske linie, og var baade gammel og brøstfældig, saa den knagede i alle sammensjoringer for den mindste storm. Den gjorde vist ikke flere ture hertil landet. Jeg anbefalede baaden i Guds varetægt og jøv rigtig godt om natten. Om morgenen ankom vi til Queens-town, Irland, hvor omkring 100 passagerer blev tagne ombord. Baaden var et nøddeskaf imod nutidens dampbaade, den var fuldpakket med omkring 500 passagerer, foruden besætningen.

Snart tabte vi England af sigte, og vi saa ikke andet end himmel og hav. Lodsjen havde forladt os, og vi følte mere end før, at vi befandt os paa gængende grund. Veiret var pent, havet var stille og rolig, og vi kunde se disse store black-spouts boltre sig paa skibets sider.

En nok saa god erden blev indført ved modtagelsen af vore maaltider, dagen før var der rigtig et virvar, der var dem som fik tre portioner mad og mange intet, særlig paa tredje plads. Maden var nu ogsaa baade saa og saa, det var nu intet at rose.*

Naar man blir saaledes stuvet sammen gjør man altid bekendtskaber. Den første jeg lærte at kjende var en svensk hav-

tist, hans navn hujfer jeg ikke. Vi hadde mange hyggelige stunder sammen. Vi var enige i mange lærdomme; kun om barnedaaben og læren om det tusenaarige rige kunde vi ikke blive enige. Han hadde ogjaa en bror med, der var lutheraner, men han deltog ikke meget i vore samtaler; han saa forresten ud til at være enig med mig.

Vi hadde i flere dage rigtigt pent veir. Natten til den 7de September hadde vi en tyk taage, og maskineriet paa vor skrøbelige baad arbejdede næsten ikke, man var bange for sammenstød. Om morgenen observerede vi et skib med fransk flag paa halv stang. De hadde om natten optaget 16 passagerer af baade fra et skib der var gaaet til bunds ved et sammenstød. Spør mange der var forliste fik vi ikke nogen sikker kundskab om. Dette skib manglede vand, og de fik forsyning af os. Det forliste skib skulde tilhørt det „Nationale dampskibsselskab.“ Der hørtes mange slags udtalelser iblandt os, da forlijet blev bekendt: „Na var vi nu i New York.“ „Det er tryggere paa landet end paa vandet“ osv.

Blandt de bekendtskaber jeg gjorde ombord kan nævnes en hollandsk dame paa omkring 40 aarsalderen. Hun nedskrev selv sit navn og det var Anna von Leiden. Hun var den eneste hollænder ombord. Hun skulde til Californien til sin bror, der hadde sendt hende billet. Vi hadde mangen hyggelig stund sammen, uagtet jeg talte norsk og hun hollandsk, dog hadde vi et middel hvorved vi kunde gjøre os forstaaelige for hinanden, vi hadde hver vor bibel. Hun var lutheraner og en alvorlig kristen. Hun var pent klædt, bedre end de fleste emigranter; men træffoene forraadte noksom, at hun var en egte hollænder. Da hun saa at jeg hadde en bibel, fandt hun ogsaa sin og der fandt vi et sprog som vi begge forstod. Det første bibelsted jeg slog op for hende var Joh. 3, 16: „Saaledes har Gud osv.“ Dette skrev jeg ned af hendes bibel og det lød sli-

„Want alzoo lief haect God de Wereld gehad dat Hij zejen eeniggeboren zoon gegeven heeft opdat een eegelijck, die in Ham geloft niet verderve maar het eenwige leven hebbe.“ — Da vi hadde glædet os over dette skriftsted slog hun op 2 Kor. 5, 19: „Gud var i osv.“ Naar det var høi sjøgang, og det gamle dampskib knagede i sine sammensjøininger og folk viste tegn paa frygt fandt jeg op: „I lidet troende osv.“ Og da vi hadde betragtet dette, slog hun op Rom. 8, 26: „Naar Gud er med os osv.“ Paa denne maade kunde vi sidde flere timer paa dækket til hver dag og samtale, uden at vi forstod hinandens sprog. Under landstigningen i New York forsvandt hun, og jeg saa hende aldrig mere.

Der var omkring en tolv norske, nogle flere svenske og tyskere; resten var englismænd og irlændere. Reisen over Atlanterhavet var nok saa god, ingen storm at tale om. Vi hadde nogle dage en trykkende varme fra syd, da holdt jeg mig delvis paa dækket om natten. De sidste dage af reisen var ganske kjølige og rigtig behagelige. Vi var 16 dage fra Liverpool til New York og ankom did den 18de September og trætte af reisen var vijt alle. Til emigranthus benyttedes dengang det gamle fort Castle Garden, der nu for lang tid siden er ombyttet med et mere moderne emigranthus.

Vi reiste fra New York om natten og ankom søndags morgen til Albany, N. Y., hvor vi maatte stanse til søndags aften, der var ikke saa megen jernbanetrafik i de dage. Vi stansede paa turen i et tykt „gasthaus,“ med en gammel arg tysker til vert, som tillige var emigrantagent. Dette i en by som saa ganske tæt ind til Niagara Falls, og vi hadde da god anledning til at tage denne kjæmpefoss i øiensyn.

Da nu endelig jernbanetoget kom sent om aftenen blev vi stuede sammen i en gammel kreaturvogn med aabne vinduer og det var koldt nok til at være sne og is. Vi forsøgte at saa

luffet disse gamle vinduer, men det stod ikke i vor magt, og da vor emigrantagent fik anvist os vognen, forbandt han, og overlod os til vor skjæbne. En to, tre af os hentede ham tilbage, han satte sig imod af al magt, men der hjalp ingen modstand, det var tre af os; men han gjentog sit „donner wetter“ mindst 50 gange før vi naaede vognen, og vi tvang ham til at skaffe en økse til at banke ned de gamle vinduer med. Og havde svenskerne, som var med os faaet gjort, som de havde hat lyst til, havde han vist faaet en jaar krop, før vi havde forladt ham. Det var kun paa min forbøn, at han slap nogenlunde helsefindet fra os. Han var ganske spag, da vi lod ham gaa.

Da jeg ikke tegnede ned noget, kan jeg ikke huske hvor lang tid det tog os før vi ankom til Grand Haven paa østfiden af Michigan-sjøen, men det var aften da vi kom der, formodentlig var det omkring en dagsrejse. Vi blev ordrede til at gaa ombord paa en stor færgebaad, der skulde bringe os til Milwaukee, Wis. Der var en stor mængde af emigranter, deriblandt ogsaa en del Bøhmere. Vi havde en noksaa stærk storm den nat. Baaden var ogsaa lastet med en mængde cord-wood der var stablet op rundt veggene i et stort rum under dækket. Da baaden var overfyldt med emigranter, laa de og sad rundt ved stablerne. Da baaden begyndte at danse paa bølgerne fulgte cordveden eksemplet og vi viste ikke ordet af sørend ved den begyndte at bevæge sig hid og did. Heldigvis blev vi opmærksom paa faren i tide, ellers havde vist flere blit fordærvet eller faaet knuste lemmer. Mange af os holdt mod veden til vi fik alle op, og da lod vi hele herligheden falde ned; men det saa nok saa farligt ud før en tid. Der var en luge aaben paa et sted der og under denne tumult forbandt en emigrant og draknede. Der blev intet gjort for at finde ham igjen, som vist ogsaa vilde ha været unyttigt i en sliq mørk, stormfuld nat. Hvad nation han var, ved jeg ikke, da det ikke saa ud at nogen savnede ham.

Vi ankom uden videre viderværdigheder til Milwaukee, Wis. om morgenen, men vi havde hat en ganske uhyggelig nat. Reisen opover Wisconsin til McGregor gik nok saa bra. Vi kom til Prairie du Chien sent om aftenen, og da vi maatte over Mississippien i en færgebaad og alt vort emigrantgods maatte bringes med, saa kom vi ikke til Syd McGregor før langt paa nat. Min onkel Halver K. Nafsen der var underrettet om vor komme, havde været der og talt med en norsk mand, der havde et slags hotel der, om at tage imod os paa den bedste maade, men da vi kom til hotellet kunde ikke den der førte os og vore kuffertter saa noget svar af ham. Jeg maatte til at tale norsk og da fik vi ham endelig op til at aabne døren, men vi maatte lægge os paa gulvet, sa han da han havde ingen seng for nykommere. Vi maatte tage, hvad vi havde med os, og lægge os som vi stod og gik; uagtet vi var kolde til skindet, da det var en stærk frost den nat. Om morgenen fik vi nu en ganske god frokost, men vi maatte betale 50 cents hver af os.

Da nu McGregor den gang var markedsplads for Clayton County, traf vi om morgenen et par norske herfra. Syver Grøth og hans søn Halsten var i byen og følge hjem med ham fik Kari Undebakke en søster af Lars Ojet og Torand Gnestvedt en tante til vor sekretær D. D. Gnestvedt. De havde begge været isølge med os fra Norge. Torfel Ederklep var ogsaa i byen og jeg og min moder og en søster til Mrs. Knud Halvorson fulgte med ham. Torfel Ederklep vilde at vi skulde ha stannet hos ham natten over, men da vi havde spist og hvilt os lidt i hans gæstfrie hus og moder fik høre at gamle Ole Johansen Rodegaard boede et stykke længere mod sydvest vilde hun endelig did, da de var vokset op sammen og havde ikke seet hinanden paa over 30 aar. Torfel lod sin hyregut kjøre os og vort tøj did den samme dag. Der blev naturligvis mun-

tert da mor traf Ole og hans hustru, de sov vist ikke meget den nat. Det var den første nat jeg sov i Clayton County. Natten før vil jeg ikke berøre, den var uhyggelig nok. Ole Johnson fulgte os da til Annd Salvorson om morgenen, der den gang boede her i Highland Township. Han bragte mig og moder til min onkel, og her har jeg nu boet i snart 45 aar. Min onkel var flyttet hid for et halvt aar siden og holdt nu paa at bygge hus for den aufundende vinter.

Jeg havde altid følt længsel efter at undervise børn. Det var dertil, jeg delvis havde uddannet mig. Dette ønske fik jeg opfyldt da jeg kom hid; thi allerede to uger efter min ankomst, begyndte jeg med at holde skole her i Norway menighed. Ole Larson en slægtning og skolekammerat af mig havde været min forjænger her i skolegjerningen, og da han havde fundet sig en plads i McGregor som clerk paa et store, helst for at tilegne sig det engelske sprog, saa var det ved hans anbefaling, at jeg kom ind i skolegjerningen. Lønnen var nu ikke stor, bare 20 dollars og kosten pr. maaned. Nu betales der 40 dollars og mere maanedes, og endda er det lidt trangt for skolelærere iblandt os. Alt man skulde købe den gang var meget dyrere end det er nu, da man endnu følte trykket efter borgerkrigen. Pengene var ogsaa den gang ringere i værdi end nu; det var 60 procent forskjel mellem guld og papirpenge. Jeg var i en liden gjeld da jeg kom hid, og da jeg maatte betale efter guldværdi, maatte jeg tilbagebetale \$1.65 for hver norsk daler jeg havde modtaget.

Men det var nu skolen jeg skulde berøre lidt. Det var nu ikke saa ligetil at komme hid og begynde norsk skole uden at forstaa et ord engelsk. Børnene talte engelsk iblandt helst paa legepladsen, og det traf nok til, at de bandte paa engelsk, uden at jeg forstod det. Jeg blev dog snart opmærksom paa at naar dette indtraf paa legepladsen saa altid pigerne paa mig, og

jeg forstod snart, hvad disse selvvellesfulde udtryk var for noget. For at bli rigtig sikker i min sag gif jeg en aften efter skoletid til gamle Ole Wold, jeg havde lært ham at kjende lidt, saa jeg vidste han vilde undervise mig, om hvad jeg ønskede at lære. Da vi havde talt lidt om skolen osv. fortalte jeg ham at jeg kom til ham for at han skulde lære mig at bande paa engelsk. Han sad og saa paa mig et øieblik og saa sa han: „Dæ æ no vel inkje .alvore dit, hel æ du garin gut;“ men da jeg havde forklaret ham mine grunde, fandt han det nok saa rimeligt. Dagen efter havde jeg et par af de største gutter i skamfrogen, og de var helt forundrede, hvorledes jeg kunde forstaa dette. Jeg satte da en stopper for al brug af det engelske jprog i den norske skole, og havde ingen ubehageligheder af dette siden. Med ganske saa undtagelser var børnene snille og lydige, og de var altid glade i at saa besøge skolen.

Jeg holdt skolen tildels i de engelske skolehuse og delvis i farmhujene. Disse var nu smaa i den tid. At ha en 30 til 40 høen af alle aldere i et lidet farmhus, var ikke netop saa greit alle tider. Jeg holdt to aar skole der nede i Norway menighed og et aar her i River Roden, nu Highland menighed.

Jeg har mange kjære minder fra min skolelærertid der nede. De fleste af disse gamle hædersmænd er nu gaaet til hvile. Jeg vil nævne dem ved navn: Torfel Ederkley, Ole Gerbrandson, Ole Grønhoovd, Ole Sellem og Lars Valle med hustruer er døde, mange før flere aar siden. Torfel Ederkley og hustru var vist det første brudepar, der var viet for prest blandt de norske her. De blev viede den 18de August 1852. Blandt dem som lever endnu kan nævnes: Lars Grønhoovd og Ole Glesne samt Singar Johnson, med hustruer, de lever endnu, saa vidt jeg ved. Hos omtalte hædersmænd med familier, var jeg altid en kjærkommen gjest og blev altid modtaget som en søn i hujet, naar jeg kom til dem.

Tiden staar ikke stille den gaar uftanselig og vi følger med! Mange af dem, der gik i min skole har nedlagt vandringsstaven. De som lever begynder at ældes, og mange er flyttede ud. For nogle aar siden besøgte jeg disse kjære kjendte steder under deres kirkeindvielse og fredsmøde, og det var nok saa morsomt at se at de saa ligesaa gamle ud som jeg selv. Da jeg forrige sommer var i Fargo paa vort kirkemøde traf jeg en af mine skolebørn, nemlig Gunhild Ederklep, hun er for mange aar siden gift og bosat i Nord Dakota; dog maa jeg beklage, at jeg ikke kjender hendes nuværende navn. Merkeligt nok vi havde ikke seet hinanden paa 40 aar, men hun kjendte mig og jeg hende ved det første øiekast. Jeg maa ogsaa nævne hendes broder Peder, der bor paa sit gamle fødested og har allerede voksne børn. Sambands læsere kjender ham, da han har været flittig til at samle gamle minder i sin omfreds.

Jeg maa nævne nogle til af mine skolebørn, nemlig Bergit, Johan, Knud og Thor Herbrandson, der med flere af sine søskende er ugifte og bor alle sammen paa sit fødested. Jeg besøgte dem for et par aar siden og stansede natten over i deres hus, og de tog imod mig, som jeg skulde have været deres bror. De har det rigtig hyggeligt sammen. Alle Ole Glesnes børn besøgte min skole, undtagen Ole den yngste af dem, der nu i mange aar har været prest i Aberdeen, S. Dak. Men om han ikke besøgte min skole, saa havde jeg ofte besøg af ham paa mit fang, naar jeg opholdt mig i Ole Glesnes hyggelige og gæstfrie hus. Tre af Ole Glesnes børn er døde efter at de var gifte og havde faaet familie. Even, den ældste, bor paa en pen farm tæt ved Norway kirke. Hans kone er en datter til Torfel Ederklep. John er ugift og driver storeforretning i Elkader. En datter af Ole Glesne, nu Mrs. John

J. Johnson, er gift og bor ved kirken. Hendes mand var en af mine flinkeste skolegutter.

Jeg maa ogsaa berøre en anden af mine skolegutter, nemlig Tollef Larson Brevig, nu prest, T. L. Brevig af Den norske Synode. Han har virket i mange aar som missionær i Alaska. Han har vist haft en hviletid nu i nogle aar, men har nu ved kald af Synoden besluttet sig til at optage sit arbejde igjen. Han var en rigtig flink og snil gut.

Da nu min onkel havde kjøbt sig land, og han begyndte at blive noget tilaars, vilde han jeg skulde kjøbe hans farm, og saaledes blev jeg hindret i at fortsætte min skolegjerning.

Om vaaren 1869 kom min forlovede ogsaa efter hid, og vi blev viet i Clermonts gamle kirke søndag den 6te Juni 1869. Der var ogsaa et andet par egteviiede paa samme Tid. Deres navn var Reinholdt Larson Strekerud og pige Anne Marie Salvorson fra Norderhov, Norge. Noget større af brudetalen kan jeg desværre ikke huske. Hans tekst var: „Vær tro indtil døden op,“ men den anvendelse han gjorde, har jeg ikke kunnet glemme. Han udtalte sig sli: „Jeg vil formane eder til at blive tro i eders kald. Du,“ ja han, „maa fortsætte med din skolegjerning og du“ ved at henvende sig til den anden, „maa fortsætte som medler; det er trofast Herren fordrer af os, om gjerningen er ringe og uanselig er ikke spørgsmaalet, det er til trofast i vort kald at Herren har knyttet løftet i vor tekst.“ Det var gamle Pastor Hjorth, fra Paint Creek, Mamee County, som da var prest her. Han var en rigtig snild og hyggelig mand og han mente det vist ikke sli som hans ord lød. Det forstaaet var det en sandhed; men det skulde ogsaa noget mere til, noget som han ikke berørte. Skulde disse folk, der var viet paa samme tid leve endnu, og de skulde komme til at læse, hvad jeg skriver, skulde jeg ønske at høre fra dem. Jeg kjendte dem ikke og saa dem kun der under brudevielsen.

Han Jörn Silme.
Af Torgeir Magistad.

Jólkø i Valdris ha ifraa gamle daga vøre glae i musif. Dæ æ mange taa dei ældstø so no leva att, so kan fjörtælja, at dæ va mange i deiris uppæfstør so va reint meistøra o dyrka kænste baadø te hugna fjør je sjølvo o are.

Dæ instrumentsø so mest va i bruk va fela; men dei bruktø mykji are. Solein va dei svart flinke te o blaasø paa lur o stut, o langhørpa (langeleiken) va dæ mange so va reint meistøra te o spela paa. E jynist dæ æ reint fjørjole, at dæ no æ so dæ snart inkji fjinst nokon, so kan blaasø paa lur o stut. O fo vil du væl feia um munnhørpa? Fjinst dæ nokon so kan laatsø paa ho? Nei, e veit mest inkji um nokon. Dæ æ ifraa gamal ti fortælt mykji um fo meistøle fjint dei kunna laatsø paa ho; ja so fjint, at jamvæl sjølve haugafjellø kunna fjii haldsø je, men maattø kaama fram o inn i fjelsø o te o danjø. Dæ fjinst daa enno mange gamle so kan fortælja um sleske hændils. Men e vil mæ dæ jama feia, at dæ æ fjii ratt o jaa nokon taa desje gamle te o fortælja um noko slegt, mest taa di, at ungdomøn ha faatt dæ paa den maatin o berrø læji aat dei, ner dei koma mæ noko slegt.

Nei ungdommen æ vørtin so realistif no, veit du, fjør life-jo o vijø fjii kaatheit paa den maatin. E undra me paa, um inkji romantiken eigong, vil kaama att i hægjæts.

No æ dæ vørtø slet i Valdris mæ, at sfa ungdomøn lærsø je musif, so maa'n reijsø inn te by'n o lærsø klunnsø paa piano ell noko anna so æ sjele fjint.

Men hældigvis kan e daa feia, at dæ ser ut te, at fjelmu- sif vil trivast, daa dæ sjele æ mange so æ reint meistøle flinke te o laatsø paa fela, o so ser dæ ut te, at dæ bli fleire o fleire.

Men dæ va daa lite um'n Jörn Silme e meintø o sfrivø.

Han æ nok den mest namnjettø spelmann, so mø ha hatt i Valdris. Han levdsø fjør um lag hundrø aar sja paa ein plajs unde gar'n Silme i Ulvesbygd'n. Dæ æ sagt um'n Jörn, at han va far aat alt so æ jin fjelslaaet her i Valdris, — e meina at'n va dæ mykji viarsø. Dæ æ nok dei so vil ha dæ te di, at dæ va meistørspelømenna osjø i Hallingdal so haddø'o Jörn mykji o taffø. Dei vil nok ha dæ te di, at dæ va mange fjogninga so osjø haddø lært taa'o: Jörn, o dæ va fjii utrøle, fjør valdrisadn va mykji jamøn mæ fjogninga, ner dei va paa Lærdalsøyru. Mø veit, at valdrisadn i dei ti'n reijsø i fjellø o fjulji paa Lærdalsøyru te fjør haust, o'n Jörn va nok osjø mæ taa dei færo.

So va dæ ein joløkvæld, at'n Jörn kom ifraa Lærdalsøyru o va komin so langt so te Ulvesbru'n: men daa va dæ, at bestu hajs tverstanja o inkji vildø fjøta fjøto, fo mykji han slo paa'n. Men daa tok'n Jörn fram fela fjii o tok te o laatsø. Men daa'n jat o let fjæll'n mæ eit sjaa ein fjellø mæ mænna o kvænøst, baadø unge o gamle, so danja burtunde bru'n. Daa so'n Jörn bejyntø paa trea laatt'n, kom dæ fram ein or fjellø so sskreif: „Du prilla inkji gøtt mæ vesløfinge!“ Daa fjell'n burtaat o tok taf i fjingøn o høgd'n fram o tabakørø; men ifraa desja ti'n vart'n aldelis fjiv i fjinge. Han Jörn maattø laatsø ratt te dæ vart mørgon; men daa vart dei so danja burtsø mæ ei gong, so dei haddø vøre blesne burt.

Eit anna jagu lye slegt um'n Jörn:

Eigong'n va paa Røn o let i eit bryllaup, let'n so, at fjellø vart reint fjorundra paa'n, men dæ rarastø va, at daa'n jat o let trea dags mørgon, so let han eit glas fullt mæ bræn- nøvin fraa einø borænda te dei arø, dær'n jat. Glasø danja ette takt'n so so'n let ette heilsø borflatum. Daa dæ kom so langt so burtaat te'o, so tok'n dæ o draff dæ ut i eit drag.

Silmislaattadn æ nok enno mykji i bruk o sfa væra dæ

utaaver mykji taa lande, jeliist dæ. Noko taa dei beits laatto hajs va „Silmisrængjudn“ o jumø Iyarlaatta. Desje laats dei i bygdo den dag idag.

Sønidn hajs Sørn skulde værte mykji te ipelømanna, i visja han Nils. Han bar endaa namnø Sørn-Nils.

Bygdelagene og mindegaven m. m.

Mange tak for Deres venlige brev med anmodning om at skrive lidt for „Samband.“

Anmodningen skulde været efterkommet før, men jeg har i de sidste par maaneder ofret saa meget af min tid til offentlige gjøremaal, at jeg har maattet tage rev i seilene i saa henseende.

De af os som har taget del i bygdelagsbevægelsen her i landet, har ofte faaet høre ilde baade i skrift og tale fra mange hold om, at disse indsamlinger fra bygdelagene sidd til lokale formaal hjemme, stiller sig saa hindrende iveien for indsamlingen til den nationale mindegave.

Denne anse tror jeg at være aldeles uberettiget og ubesjæet.

En meget myndig dame gif endog bygdelagene saa haardt tillids at hun i en af vore større norske aviser affeiet hele bygdelagsbevægelsen med den insinuation, at det var altjammen forstret af enkelte ærgjerrige sjæle som likte at brede sig som formænd og saa videre. Kort sagt, det skulde være smaaafgøernes tid om igjen blandt norske her i Amerika. Slikt kan nu bare komme fra folk med et meget overfladisk syn paa sagen. Enhver faar seie for sin dør og jeg vil blot saa sige, at da jeg efter at have ofret adskillig tid og arbeide for at fremme „Njøsenlagets“ vøks og trivsel, nu ved aarsmødet blev bæret med formandsposten, saa modtog jeg den ikke i nogen ærgjerrig

aand, men simpelthen med den tanke, at lægge ind tid og arbeide for sagen, og med det haab at jeg i den stilling muligens kunde udrette noget af blivende værd blandt os norske indflyttere her.

Min erfaring fra møderne som jeg har overværet er den, at de fleste som kommer paa disse møder er folk som har været bojat her i landet i lang tid, folk som har arbeidet haardt, taget tunge tag for at komme sig frem, og som lidt efter lidt er komne aldeles ud af vane med at skrive hjem til slekt og venner og derfor sjelden hører hjemnefra direkte. For disse folk danner bygdelagene et udmerket bindeled mellem den gamle tid i det gamle land og den nye tid i det nye land; det gjenopvækker minderne og kjærligheden til hjemstavn og fødeland, og netop deri ligger bygdelagene store berettigelse.

Disse folk betaler sin kontingent til sit lag, de er med og bidrager efter evne til sine respektive bygdegaver, de betaler reisen til og fra, og ophold under disse møder. Alt dette bevijer da et varmt hjertelag og en levende interesse for, ikke alene hjembygden, men gamle nor Norge i det hele.

Bed aarsmødet af „Njøsenlaget“ i Red Wing, den 24de og 25de Juni havde vi folk fra jyv forskjellige nordvestlige stater, ikke saa saa havde reist hele 400—500 mil for at komme paa mødet. Det vidner da om interesse saa levende som vel mulig og derfor tror jeg at netop de samme folk, som har et saa varmt hjertelag for hjembygden og gjøremaal der, netop de samme folk vil ogsaa være blandt de første til at vije et varmt hjertelag ligeoverfor den nationale mindegave.

Af disse grunde tror jeg at bygdelagene saa langtfraa stiller sig hindrende og iveien for den nationale mindegave, at jeg tværtimod tror den nationale mindegave i bygdelagene vil finde sin stærkeste støtte.

Det er den bekjendte norske træghed som gjør at det gaar

jaa smaat baade med det ene og det andet. Vi trænger at vækkes op.

Da der ved enkelte tider har indtruffet store ulykker hjemme jaa hjælp har været paafravet og det fort, jaa har jo folk ordentlig kappedes om at jaa være med, og penge har strømmet ind; dette er jo en anden jag og derfor er det et vanskeligt arbejde at jaa vaft interesse, — paa hjertelag mangler det ikke, bare vi kan jaa vaft interesse. Det er jo en æresjag.

Som „Njøsenlagets“ formand vil jeg jaa bede lagets medlemmer, om at være med paa vor indsamling til domfirkerminnerne og samtidig vil jeg sige at jeg er forvisset om, at vi heller ikke glemmer den nationale mindegave.

Til folk fra Njøsenbygderne vil jeg jaa rette en indstændig anmodning om at melde sig ind i laget. Der er anslaaet at her i landet findes omtrent 75,000 folk, som oprindeligt er komne fra de trakter, tænk nu om endog bare en liden brøkdelen af disse vilde komme ind og være med paa arbeidet, hvad kunde vi ikke udrette om vi blot kunde samles og løfte i flod.

Med Ving, Minn, 23de Juli, 1913.

E. L. Dypal.

Smithsonian Institution træder i skranken for Vinlandsreiserens eghed.

I denne tid da fremstaaende nordmænd finder det opportunt at anvende en haarfin kritik paa de historiske kilder, der fortæller om enkelte af vor races bedrifter i henfarne dage, er det dobbelt velgjørende at se disse samme kilder tat i forsvaret af udlændinge, der ingenjombest personlig interesse har i jagen.

Et glædeligt tilfælde af den slags er forfatteren Wm. S. Babcocks netop udfomne arbejde, *Early Norse Visits to North*

America, der er indlemmet som no. 19 i 9de bind af *Smithsonian Miscellaneous Collections*, udgit af det anseede Smithsonian Institution hersteds. Det er et vel illustreret arbejde paa ca. 200 sider, der taler høit om forfatterens belæstthed paa foreliggende omraade, og som ikke vil undlade at have sin virkning blandt amerikanske historikere som et modslag mod Prof. Nansens overdrevne skepticisme i hans voluminøse verk „Nord i Taakeheimen.“

Bogen var egentlig skrevet før Nansens opsigtsvækkende paastande om Vinlandsjagaerne som digt og væv jaa dagens lys. Men forfatteren underkastet straks sit arbejde en delvis revision og tilføiede et helt nyt kapitel, der tar direkte sigte paa Nansens og Prof. Moltke Moes undersøgelser, og som det nu foreligger er det altsaa fuldstændig *up-to-date*.

Dr. Babcock kommer fremdeles til det resultat, at sagaerne i det store og hele er paalidelige, forjaavidt de handler om begivenheder, der er troværdig bekræftet paa andet hold og umuligt kan være grebne ud af luften eller bero paa irske og flakke frøner. I tilslutning til Prof. Gustav Storm og andre hævder han, at Nlatobogens version klarlig er den mindst paalidelige og han indrømmer med Nansen, at selv den i Hantsbogens opbevarede fortælling indeholder en række senere tilføitinger, som til eks. historien om Haki og Hefja. Men særlig beretningen om Thorfin Karlsevnes store togt paaastaar han klarlig, opviser talrige træf, der passer jaa godt til de lokale forhold paa Amerikas østlyst, at det er taabeligt at forklare den som en efterligning af de fantastiske irske historier om St. Brandon og Maelduin, med hvilke den i sin enkle nøgternhed ikke har den fjerneste lighed.

I et særskilt kapitel: „Are there Norse relics in North America?“ stiller forfatteren sig meget kritisk til de talrige formodninger, der endnu finder forsvarete af mere velmente

end vel afbalancerede hjerner. Den berøgtede Kensington sten affeier han paa en halv side: „The story told by the inscription is improbable nearly to the point of impossibility. The runes are discredited by the verdicts of competent philologists, osv.“

Med hensyn til Vinlands geografi fremjætter Babcock en helt ny antagelse, idet han vistnok med Prof. Storm henlægger Karlsevnes tredje landingsted til Cape Breton Island, men hævder at de omstridte Furdustrande sandsynligvis indbefattede hele Nova Scotias østkyst, ligesom han mener at ha bevijer for, at Straumøi er identisk med øen Grand Manan i munden af Fundybugten. Som en følge heraf blir det da muligt at henlægge ekspeditionens sydligste opholdssted, det saakaldte „Hov“ til Ny England, og herr Babcock er tilbøielig til at tro, at Jalis Chr. Rafn kanskje alligeveel traf det rette, naar han henlagde denne øgn til Mount Hope Bay i Rhode Island.

Denne teori er umegtelig tiltalende, og saameget er vel sikkert, at jagaernes beretning siden Nansens angreb staar paa nok saa svage fødder, om det ikke lykkes os at gjøre det sandsynligt, at opdagerne naaede længere syd end Nova Scotia, som antaget af Storm, Reeves og andre. Prof. Fernald har vistnok bevist, at den vilde drue neppe nogeninde har optraadt paa Nova Scotias østkyst, ialfald ikke i en kvalitet og mængde, der skulde kunne forklare landets navn og jagaernes beretning.

Smidertid er jeg for min del tilbøielig til at søge løsningen noget anderledes, idet jeg vistnok anser det for givet at opdagerne passerede gransen for den vilde „fox grape“ og den vilde ris, men tror det er rimeligere og bedre i overensstemmelse med overleveringen at anta, at dette for Thorjins vedkommende først skede paa det lange sommertogt sydover fra Straumøi, som jeg fremdeles mener vi bør søge mellom Cape

Egmont og Canisotrædet. Denne anskuelse har jeg udjølrig begrundet i et foredrag, hvis trykning er paabegyndt i Søner af Norges magasin.

Spvad angaar forfatterens polemik mod Nansen, da bærer den umegtelig mærker af at han ikke mestrer de skandinaviske sprog, eller har de filologiske forudsætninger for med held at ride tilvands profesforens mangfoldige saare søgte spidsfindigheder, naar det gjælder at finde paralleler mellom sagaerne og de irske eller klasjiske reiseromaner. Men hans bog er alt i alt et bemerkelsesværdigt arbeide, som vi norske har all grund til at være ham taknemmelig for.

Juul Diejerud.

Nuanjin paa musfangst.

Ein mann i Trondhjem som vardt indbildt, at de va lettar aa fortjen sommaar-grøn me musfangst eller me minering; men som saun ut, at muja va seip aa saa tak i.

Mel.: Na fjøre vatten aa fjøre ve'.

Ein aare spordest, at engelsmen'n
Kjøpt all den mus, daamm kund saa ti;
Ott fjelleng stytstje, de ga daamm gjenn
For vakjin dyr, ha daamm laati;
Daamm kjøpt i hundervis saa liker slag
Og fjiva ut te Kijina, vardt de jagt;
Der seff daamm guld, ja skuta fuld,
For nogger thudaa saa aati.

Da lik den tiend paa gruba kom,
De vardt ikj langt milla ordom,
Paalag som, naar de kjem tiend om,
At silda syns, utme fjordom;

Ja ein kan tru, at der vardt affedas
Om mus og fangst og slif den aventas
For fattig mand i Norges land,
Na tjen jeg rik me di jordom.

Han Thore Anausa han jat og lydd, —
Paa mus og veijing han pønsa,
Tardt bere tia for tankom grydd,
Daamm han saa manggong ha ønsja;
Ser sauns'n staaggaa, ein fund kliv tu nø',
'i fering ut fraa fattigdom og mø',
'i legenheit, ein leng jekk leit,
Tjen jommaar-grøn opaat mønja.

Ott stjelleng styttje, — og musa frau
Saa sjølg som lus borti tuvaan;
'i dagsjortjenejt paa slif den sjau
Ba vuffuslønna paa gruvaan; —
Slif grunda Anausin, han i tankom slaug,
Paalag som haufin, yvi mark og haug;
Han overalt jaag musa valt;
— Han tok og flo seg 'pund huvaan.

De lønt ifj tvekking; — han jekkin tok
Dg saattaa stavin i handa,
Dg grublar-lorten han taa jeg jfok,
Han mødt me motlægg, da han heima naadd,
Men konnaa sjøl jekk find, at Anausin raad;
Han list ifj prat om tomme jat, —
Nei, han skuld raa te 'pund tanda.

Han stellet jeg færdig, ivæg han strauk,
Paa fangsten hjartele musa;

'in tyndjækk han pundi handa jaut,
— d'e alti bra aa vaar rusta; —
Me børs og musjon han la ifj ut,
For han va rædd, at musa logta frut;
Nei lett a tand, me huv paa hand'n,
Du knipas skuld, — om hu busta.

Han strauk fraa heima da jola spratt,
Dg op mot silom bar leia;
Men musa skrølin aat hølom jmatt,
Som Anausin for framert veia;
Han løfta aajan baade op og ne,
Han for i tuvom, sampu rundt paa kne,
Dg sjøld kvar trol, som musa gjord,
Der høi va sliggi og breia.

Han blødd paa fengrom, for musa beit,
Paa kneom hulaus vardt jnollan;
Men fer han sampu og kroppin sleit,
Han vardt paa mus ifj beholdan;
Han tænkt paa fjerring og han tænkt paa bonn,
Dg paa Vorherre og paa grøn te aan'n;
De jaag ut slemt, og hardt beklemmt,
Bortaat'n jjo han kom stjrollan.

Ein jetervoll atme sjø'n legg,
Der musa held te for jamnin; —
Dd styra Anausin me rivvin regg,
Ret som i farty aat hamnin;
Han kom aat volla, indi lua gjekk,
Sa taf for jeinaft, og me mat og dreck
Han vardt traktert; — men tankan flert
Me mus, som kværlvind me avnin.

Dg jom han gona seg, fom 'i mus
 Dg jett seg spak pundi fenga;
 Som ein bli tværfastan fraa i rus,
 Vardt Knausin matt i braasvenga;
 De jett ikj hjølpaist fer budeia tøft,
 Nei, der sat dyre, som at han ha søft,
 Saa seit og svar; — fjinejern her
 Skud so valuta for penga.

Dg pundi fenga han skaut seg in,
 Saa molla gjøiva mest bort'n,
 Men mijsa skaut seg aat høli jin,
 Dg Knausin greip berre lorten; —
 Budeia trudd, at noggin skrub va laus
 I manna; men hu va i drestøg taus,
 Som ikj vardt brydd, — hu slik de tydd,
 At lejaran had forgjort'n.

Men Knausin frau unda fengin fram
 Dg tørka sveittin me hubaan;
 Na mist slik sangst, ja de va 'i skam,
 Naar ein mest had den i knubaan;
 Gan no ga sanken i fjinejsif mat, —
 Dg heim han for; — men de vardt my te prat
 Om vei 'tu nø'n for sommaar-grøn,
 Naar Knausin fom att aat grubaan.

John P. Zvers.

Dykningsord til et brudepar.

I tidens gry Gud Herren ledte
 Til første brudgom første brud
 Dg hjemmets helligdom beredte
 Dg signede med almagts bud.

I kjærlighed al skabning endte,
 Den skaberværkets krone var,
 Ei stjerne Gud paa himlen tændte
 Mer straalende og ren og klar.

Naar mand og kvinde sig forene
 I ægtestandens rojenbaand,
 Da hulde engle smile, tjene
 Dg kjæle som med tryllehaand.

Da breder haabet vidt sin vinge
 Dg drysjer ud sit drømmegulld,
 Serafer lyffens bager bringe,
 Iffjænkft med himmelsk nektar fuld.

I unge, som i Herrens ære
 Vil knytte livets ømm'ste baand,
 Sku op til ham, som vil jer være
 En skjoldborg med sin stærke haand!

Saa ræk hinanden trofskabshaanden,
 Dg signe Gud den sære pagt!
 I hjertet ét som og i aanden
 Tilfammen staa paa livets vagt!

I trofskab elsk, men ei iblinde,
 Elsk dyder frem og aandrigt liv,
 Elsk fromhed ind i hjæl og sinde,
 Som døden sly, hvad føder liv.

Paa hjemmets port lad klart det tindre
 I flammeskift, „retfærdighed!“
 Al ondskabshær ei da kan hindre,
 At fredens due daler ned.

Peregrinus.

M. N. Qvale.

Mils Miljen Qvale døde i sit hjem nær Valders, Wis., den 25de Mars sidstleden. Han var født paa Ellestad Gaugen, Qvale i Vestre Skidre, Valders 25de Dec. 1852, kom til Amerika i 1867, over Snebet med skibet Nordkap og blev i 1877 gift med Marit Torison Svensesie. Hun overlever ham, til ligemed 3 døtre: Mrs. E. S. Vock, Chicago, Mrs. Louis Knutson, Valders, Wis., og Miss Mae Qvale, Chicago. Han var af haandverk snedker, men blev her farmer, og var en sønnesøn af underofficer Ellestad. Hans forældre var Mils Erikson Ellestadhaugen og Marit Milsdatter, født Gaavrud.

Gaude Sidjel.

Søit oppe i tierne i vestre Vagn, jydligt i Valders, findes et lidet enjemt, fattigt hjem, som hedder Brænden. Rigtignok var det jelsveierbrug, men kun ved at skrabe sammen noget hø vest paa aasen kunde man føde en ku og et par sauer. Naar det daglige brød blev for knapt, maatte man høde paa det ved lidt beklari. I dette hjem voksede op et eneste barn, det var

Sidjel. Det første jeg har hørt om hende var, da hun som jmaajente en søndag fik følge sine forældre i kirke. Paa veien hjem fortalte hun om alt det rare, hun havde set i kirken, og hun sammenlignede det med, hvad de havde paa Brænden. Det rareste af alt var, at „der stod en mand i en but og skjændte. Nei sig mand, sig mand! sig mand findes ikke paa Brænden hos os.“ Lige fra barndommen maatte hun af og til gaa med posen og tigge. Stundom havde hun med nogle træjager, hendes far havde lavet, som hun skulde prøve at sælge.

En kold vinterdag kom hun ind til mine forældre. Hun var den gang sagtens henved 14 aar. Hun kastede sig ned paa peishellen i kjøkenet og slængte benene ud over gulvet. Man spurgte hende, hvad hun vilde ha for træskeerne sine. Hun svarede med svingende stemme saa høit, som om det skulde høres fra den ene aaskant til den anden: „Mæl for skeerne! Jaar jeg ikke mæl for skeerne, saa sælger jeg dem ikke. Skyder jeg mig ned paa Gaugen, saa er jeg saa sikker paa at saa mæl for skeerne, saa sikkert som jeg havde det i næven.“ Saa var det en træ ass til kalvedrikke, hvad hun skulde ha for den? „Prim for asken! Jaar jeg ikke prim for asken, saa sælger jeg den ikke. Skyder jeg mig ned paa Gaugen, saa er jeg saa sikker paa at saa prim for asken, saa sikkert som jeg havde det i næven.“

Hun lærte saa meget af sin barnealder, at hun blev konfirmeret af sogneprest Østvold. Hendes kundskaber var nok ringe, dog kan det gjerne være, at hun havde mere ud af sin smule barnealder end mange, der var nok saa flinke.

Engang kom hun til os efter et forfærdeligt tordenveir. Hun var forarget over, hvad hun nys havde hørt, at der var menneker, som gav sig af med at ville finde ud, hvad torden og lynild var for noget. Og hun forsikrede, at intet menneke i hele verden kunde vide dette, for det stod en steds, at tordenen var Guds vrede.

Eieren af Brænden, som var Sidsjels far, var en liden, fredsommelig mand. Han var meget stam. Hvad han egentlig hedte, er jeg nu ikke vis paa; man kaldte ham altid med øgenavnet „Gauken.“ Og det fandt han sig i uden at vise sig fornærmet. Jeg lærte ham at kjende, naar han om sommeren var vest paa aasen for at slaa hø. Paa en myr havde han en liden skaale, hvori han samlede sit hø, og om vinteren traf han det paa skjælle over en norsk mil hjem til Brænden. En aften sent, medens jeg var en smaa gut paa 12 aar, kom jeg med min fiskestang og fangst forbi, hvor han og Sidsjel sad ved en ild under et stort træ. Nogle bærgene var lagt tilrette som tag over deres straalene. Han bad mig sidde ned ved ilden og hvile mig lidt, og jeg tog plads paa en stol ved siden af ham. Han maatte se min fangst, og Sidsjel baade tællede og renkede mine fiske. Han lagde ud for mig, hvordan mennesket var jæt til at være skabningens herre, saa hverken fisken i vandet eller fuglen i luften kan komme undda. Sidsjel mente, at her var grænser. „Naar fuglen flyr saa høit, at man ikke kan naa den da?“ indvendte hun. Hendes far svarede: „Det er det samme, hvor høit den flyver, den maa snart ned igjen.“

Saa fortalte han mig om en meget nyttig opfindelse, som nys var gjort. For flere aar siden maatte han slaa ild med flint, men saa kom fyrstikkerne, og da blev det jo svært letvint. Men engang han bar fyrstikkerne i en kasse i lommen og det regnet, saa han blev gennemvaad før han naaede skaalen sin, kunde han ikke saa en eneste fyrstikke til at tænde. Men nu havde man fundet paa at lave fyrstikkehus af metal. Og nu havde dette staaet sin prøve. Han kom nys sent om kvelden til skaalen i et sælt regnveir og var drivende vaad, men den første fyrstikke, han traf ud, tændte straks. Forunderligt hvad menneskene kunde finde paa! Vi kom i samtale om andre opfindelser, og jeg nævnte telegraafen. Ja, den havde han stii-

deret meget paa, men hvordan det gik til, havde han ikke kunnet udgrunde. Og sliig var det baade med jernbane og andre ting. „Den vonde fjører i spolerok!“ udbød Sidsjel. Jeg maatte vide, hvad hun mente med dette. „Jo, den vonde draeger foran og viser vei!“ Ja, ja, det var ikke frit for mente hendes far. Gamle Tronhus'n siger nu, at før Adam og Eva var der mennesker til, som blev saa floge og opfindomme, at Vorherre kunde ingen vei komme med dem. Og saa maaned han dem ned, hvor de var, somme i bjerge, somme i jorden, somme i havet og somme i luften, og fra disse skal det være, at de underjordiske stammer. Det var bedst man tog sig iagt og ikke fristed Herren med for mange opfindelser, ellers kunde han snart finde paa at mane dem ned ogsaa.

Hvor Sidsjel kom, gjorde man ofte nar af hende. Man syntes, hun var den største hjemmefødning, der fandtes, og man behandlet hende derefter. Hun fandt sig rolig i sin skjæbne og var lige saa tilfreds i sine kaar som mangan en rig gaardmandsdatter i sine. Hun blev endog trolovet. Hendes fjæreste hedte Aslak; han var noget tilsaars og halv blind. De holdt af hverandre paa sin vis. Medlemmer af fattigkommissionen havde betænkeligheder ved det paatænkte giftermaal; man var bange for at saa en familie mer ind paa fattigkassen. De opgav dog ikke haabet. „Jeg spekulerer, jeg, Sidsjel,“ sagde Aslak. „Hvad er det da?“ spurgte hun. „Jeg vil gif—“ svarede han. „Hvad gif—?“ spurgte hun. „—tes med dig da vel!“ En anden gang jagde han: „Er de leie ved mig og dig, Sidsjel, saa skal vi reise til Ammerikka, vi.“ „Er det langt did da?“ spurgte hun. „Na, det er nu længere vest end Høvreslien da,“ forklaret Aslak.

Flere aar gif. Stiftskapellan Ording syntes at disse to, som ligevel var saa uadskillige, skulde saa lov at giftes. Trods bestemt indsigelse fra en rig mand i fattigkommissionen vied

Ording dem. Saa snart tjenesten var udført ved alteret, lagde Nslaf affted for at gaa sin vei. Den dør, han var vant til at gaa ud af, var lukket. En mand gik efter ham og fik ham tilbage, og nu fik han gaa ved siden af sin kjære brud ud af kirken. Paa sit lille bruk strævet de saa tro som nogen. Sat-tigkassen havde vist aldrig bryderi af dem.

D. R. R.

Tillyste bygdestevner.

Gadelandsstevne, New Richmond, Wis., 30, 31 August.

Nordhordlandsstevne, Minneapolis 3 September.

Søndmørslaget, Minneapolis 4 September.

Valdrisstevnet, Minneapolis 6, 7 September.

Søndhordlandslaget, Slater, Iowa, 10, 11 September.

Gardangerlaget, Lee, Ill., 17, 18 September.

OFFICE FURNITURE SCHOOL FURNITURE SUPPLIES FOR SCHOOLS and COLLEGES

AT WHOLESALE

We have a complete line of office desks, filing cases, office stationery, school supplies, kindergarten materials.—All goods fully guaranteed. Illustrated catalog free.

Northwestern School Supply Co.

I. A. THORSON, PRES.

717—719 Hennepin Ave., Minneapolis, Minn.

LUTHER COLLEGE

En kristelig skole for gutter.

FIREAARIGT COLLEGE KURSUS--FIREAARIGT PREPARATORY KURSUS

Erfarne lærere. Grundig undervisning. Samvittighedsfuldt tilsyn. Sund beliggenhed. Gode bekvemmeligheder. Billigt ophold. ∞ ○ ∞ ○ ∞ ○

Graduenter fra anerkjendte akademier eller high schools optages uden eksamen i freshmanklassen.

Det 53de skoleaar begynder den 4de September kl. 10 formiddag. Nærmere oplysninger og kataloger faaes hos skolens bestyrer

C. K. PREUS,

Decorah, Iowa.

Valdristevnet 6te og 7de September, 1913.

Det 15de valdristevnet afholdes i twillingbyerne ved slutten af Minnesota State Fair. Lørdag den 6te September møde hele dagen i „Art“ forsamlingsaal, 31st St. og 1st Ave. S., Minneapolis. Lokalet aabent hele dagen til festsabeligt samvær. Forretningsmødet begynder kl. 3 eftermiddag. Kl. 7 begynder gæstebøjet i den store spiseaal. Adgang \$1.00. Program med taler, sang og musik vil langt paa kveld. Tæftalen ved Pastor C. S. Thompson fra Oconomowoc, Wis., paa valdrismaal. Dertil flere andre taler og maugt andet interessant.

Søndag den 7de friluftsfest ved den store pavillonpaa picnicgrunden i Como Park, St. Paul. Man bør komme derud saa tidlig man kan. De som gaar til kirke om formiddag bør komme straks de er færdige. Mad blir at faa kjøbt paa stedet, eller man tar picnic-niste med sig. Udpaa eftermiddagen kan forsamlingen ha et fort program, om saa ønskes.

Alle valdriser er opfordret til at gjøre sit bedste for at faa et talrigt stevne. Kom felt og bring med alle du kan. Vær med os i at faa et godt stevne.

Fra Valdristevnets styre: A. N. Webley, formand, 3109 Oakland Ave., Minneapolis; A. M. Sundheim, sek., 3205 Park Ave., Minneapolis; Wendix Holdahl, viceformand; S. Thorson, O. A. Gain, Ole Rood.

Hallingfærden 1914.

Som de maasse ved saa var det for 2 aar siden bestemt at Hallingerne skulde reise samlet til sin hjembygd i 1914. Jeg var af Hallinglaget valgt, at udarbejde planen med hensyn til reisen, og skib og alle andre ting som staar i forbindelse med en saadan reise. Derfor vil jeg spørge dere Valdriser om de ikke ogsaa kan komme sammen med os Hallinger. Nummedølerne har tænkt at slaa sig sammen med Hallingerne. Ja, det er ogsaa mange andre bygdefolk som har skrevet til mig om, at være med. Skibet er nu leiet og alt er nu ordnet og færdigt. Planer af skibet, og reiseruter har jeg paa haand, for alle som ønsker disse. Skriv til mig om de er interesserede. Dette kunde saaledes bli „Dølernes færd.“ Ja, dette blir en færd værdig at deltage i. Skib paa 16,000 Tons. For nærmere oplysning skriv til

E. O. Ostad,
2018 Lyndale Ave. So.,
Minneapolis, Minn.

Et Spørgsmaal til Forældre

Ønsker De at Deres børn maa have de samme interesser som De selv?

Ønsker De at Deres børn maa vedligeholde kærligheden til det folk fra hvilket de stammer?

Ønsker De at Deres gutter og piker maa omfatte med interesse de skoler som nordmænd har bygget, de kirker som nordmænd har reist, de foreninger og samfund som nordmænd har stiftet, det arbejde som nordmænd har utført i sit nye fædreland?

Ønsker De at Deres gutter og piker maa holde det for ære at de er nordmænds ætlinger?

Hvis De ønsker at disse ting maatte være og vedblive, da maa De faa Deres børn interesseret i læsning som fremholder nordmændenes liv og nordmændenes virke. At vække saadan interesse er den opgave som bladet NORWEGIAN-AMERICAN har sat sig. Vil De støtte denne opgave, saa faa bladet i Deres hjem. Frit prøveeksemplar faaes ved at skrive til

NORWEGIAN-AMERICAN

Dept. C.

Northfield, Minn.

Minneapolis hjem til salg.

Jeg har tilsalgs et meget tiltrækkende hjem i Minneapolis, i et af de allerbedste residensstrøg, meget bekvemt til kirker, skoler og de bedste sporvognslinjer. Det ligger sydenfor Lake Street og vestenfor Chicago Ave. Der findes ikke bedre omgivelser i hele byen, tomten er vakker og rummelig, og huset er ualmindelig solid og forsigtig bygget. Fuld kjelderetage med varmeapparat, vaskerværelse osv. Huset har otte bekvemt ordnede værelser samt sommerkjøkken og der er et stort og godt rum i tagetagen. Alt arbejde er af det bedste og udført i bedste materialer. Fuldt moderne, med badeværelse, vaskeværelser, closets, gas til belysning og kogning. Paa tomten er ogsaa en bygning som egner sig godt til „garage.“ I betragtning af denne eiendoms gode beliggenhed, og hvad den har kostet at faa istand er prisen meget rimelig, nemlig \$6,000.00. Skriv til

H. S. INGVALSON

Forretning i land og byeieendomme,

729 PLYMOUTH BLDG.

MINNEAPOLIS, MINN.

Lutheran Publishing House

NORTHWESTERN BRANCH

322 So. 4th St. MINNEAPOLIS, MINNESOTA.

Vi har paa lager komplet udvalg af bibler, salmebøger og god literatur baade i det engelske og det norske sprog. Skriv efter katalog, der tilsendes frit. Skriv til vort Decorah, Iowa hus for pris paa indbinding af bøger, tidsskrifter, osv.

Ordbøger.

ALNÆSE'S Norsk Uttale-Ordbok, utgit af Bymaalslaget. 144 Sider. Indbunden.....	\$1.00
SKARD'S Nynorsk Ordbok for Retskrivning og Literaturlesnad. 241 Sider. Indbunden.....	90 Cts.
TØNNESEN'S Retskrivnings Ordbok over det norske Rigsmaal, med Forklaring af særegne Ord, Fremmedord og Egennavn til Skole- og Privatbruk. 316 Sider. Indbunden.....	\$1.35
SCHJØTT'S Norsk Ordbog. Vistnok den fuldstændigste norske Ordbog som findes nu. 996 store Sider. Indbunden i halv Marrokko	\$4.00
BRYNILDSEN'S Engelsk-Norsk Ordbog. Fuldstændig Ordbog med Udtale af alle engelske Ord og Verballiste. 952 Sider, stort Format. Biblioteksbind.....	\$3.50
GEELMUDEN'S Engelsk-Norsk Ordbog. Fjerde Udgave, ved H. Eitrem. Engelsk Udtale. 731 Sider. Stort Format. Biblioteksbind.....	\$3.00
LARSEN'S Norsk-Engelsk Ordbog. Fjerde Udgave, Gjennemset af Johannes Magnussen. 687-Sider, stort Format....	\$2.75
GLEDETSCH'S Engelsk-Norsk Ordbog. 1206 Sider, stort Format	\$2.00

Digt og Salmar

af Lærer Torgeir Magistad, vestre Slidre. 36 Sange, 48 Sider.
I Omslag.....25 Cts.

The Free Church Book Concern

322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

DEN KATOLSKE FARE.

Bogen om Gustav Adolf og Trediveaarskrigen og den katolske Fare i Amerika, af A. Fryxell, Dr. H. G. Stub o. a., indb. \$1.00, heftet 75 cents, portofrit, faaes ved at skrive til udgiveren, Rev. E. Jensen, 2516 14th Ave. S., Minneapolis, Minn. — Paa det kraftigste anbefalet af U. S. Senator Knute Nelson og kirkebladene.

Løs din gældspligt!

Skulde du være skyldig, saa skriv til os. Er du P O Kittilsland jan 14
SACRED HEART MINN etale.